

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Viittomakielen tulkkien kokemuksia
tulkkauksesta asiakkaille, joilla on viittomakielen
ilmaisuuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai
-sairauksia**

Hanna-Mari Itkonen

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

Huhtikuu 2015

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Hanna-Mari Itkonen	Sivumäärä 40 ja 8 liitesivua
Työn nimi Viittomakielen tulkkien kokemuksia tulkkauksesta asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia	
Ohjaava opettaja Marjukka Nisula	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja TulkkausILONA Oy, Reeta Ahosilta	
Tiivistelmä Opinnäytetyöni tavoitteena oli kerätä viittomakielen tulkkien kokemuksia tulkkauksesta asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia. Työni tilaajana toimi paikallinen tulkkausalan yritys TulkkausILONA Oy ja työelämänohjaajana Reeta Ahosilta. Koska tutkielmani aiheesta ei ole aiempaa tietoa, se on hyödyllinen viittomakielentulkkausalalle sekä sen kehittämiseksi. Tutkimukseni oli laadullinen kvalitatiivinen tutkimus, jossa oli määrällisen tutkimuksen piirteitä. Työni tutkimusmenetelmänä oli kartoittava sähköinen kysely. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat 1. Onko viittomakielen tulkeilla ollut asiakkaina henkilöitä, jolla olisi ollut viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia? Mikäli on, millaisia vammoja tai -sairauksia viittomakielen tulkkien asiakkaille on kuulovamman lisäksi ollut? 2. Mikäli tulkkauksilanteen vuorovaikutuksessa on ilmennyt ongelmia, viittomakielen tulkin tulkitessa asiakkaalle, jolla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, millaisia tulkkauskeinoja tulkki on käyttänyt tilanteen sujuvoittamiseksi? ja 3. Voisiko asiakkaiden, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, tulkkauspalveluja viittomakielen tulkkien mielestä kehittää? Suurin osa viittomakielen tulkeista on tulkannut asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia. Yleisimmät vamma- ja sairausryhmät ovat kehitysvamma, CP-oireyhtymä ja reuma. Viittomakielen tulkit yrittävät sujuvoittaa tulkkaustilanteiden vuorovaikutusta erilaisilla keinoilla, kuten etukäteen valmistautumisella, viestin sisällön varmistamisella ja tulkkauksen konkreettisuuden lisäämisellä. Viittomakielen tulkit haluavat kehittää tulkkauspalveluja kohderyhmän kohdalla esimerkiksi koulutuksen, tulkkirinkien, yhteistyön ja asiakkaan terveydentilasta etukäteen tiedottamisen avulla. Tutkielman tuloksena on, että asiakkaat, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia ovat yksi melko yleinen viittomakielen tulkkien asiakasryhmä. Asiakasryhmässä on selvästi eniten edustettuina tietyt vamma- ja sairausryhmät, mutta vastauksista tuli myös ilmi, että kohderyhmä koetaan vaihtelevaksi ja yksilölliseksi. Asiakkaiden liitännäisvammot tai -sairaudet vaikuttavat tulkkauksen vuorovaikutukseen muuttaen sitä haasteellisemmaksi. Tätä sujuvoittamaan tulkit käyttävät aiemmin mainittuja tulkkauskeinoja. Koska kohderyhmän liitännäisvammojen ja -sairauksien koetaan vaikuttavan tulkkauksen vuorovaikutukseen lisäämällä sen haasteellisuutta, voi tuloksista päätellä, että viittomakielen tulkit kokevat epävarmuutta tulkitessaan kyseiselle asiakasryhmälle. Suurin osa vastaajista haluaa kehittää kohderyhmän tulkkauspalveluita, jonka vuoksi voi ajatella että kyseiset kehityksenkohteet koetaan vajavaisiksi.	
Asiasanat viittomakielen tulkki, suomalainen viittomakieli, liitännäistauti, tulkkaus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpretation

ABSTRACT

Author Hanna-Mari Itkonen	Number of Pages 40 and 8 appendices
Title Sing language interpreters' experiences about hearing impaired who have other disabilities and diseases that affect their sign language output	
Supervisor Marjukka Nisula	
Subscriber and Mentor TulkkausILONA Oy, Reeta AhoSilta	
Abstract The aim of my thesis is to collect the sign language interpreter's experiences about hearing impaired who have other disabilities and diseases that affect their sign language output. The subscriber of my work was local interpreting business TulkkausILONA Oy and my mentor was Reeta AhoSilta. Because there are not any previous researches on the topic, it is useful for the sign language interpreting field and its development. My thesis was qualitative research but it also included quantitative features. Method of the thesis was an electronic survey. My research questions were directed to sign language interpreters who had interpreted to hearing impaired who have other disabilities and diseases that affect their sign language output. My research questions were: 1. Did sign language interpreters have above mentioned customers? If they did, what kind of disabilities and diseases did the customers have? 2. If the interpreting situations there were interaction problems, what kind of interpreting methods interpreters used to make the situations more fluent? and 3. Did interpreters think that the customers' interpreting services could be developed? Most of the sign language interpreters that answered my survey, had interpret to hearing impaired who have other disabilities and diseases that affect their sign language output. The most general disabilities and diseases were mentally disability, Cerebral Palsy and rheumatism. Interpreters tried to make the interpreting situations more fluent with for example in advance preparation, confirming the message and adding the substance. Sign language interpreters wanted to develop interpreting services concerning these customers for example through education, interpreter circles, collaboration and by informing interpreters about customer's disabilities and diseases. Results of the thesis are that the hearing impaired that have other disabilities and diseases that affect their sign language output are pretty common sign language interpreters' customers. Some disabilities and diseases are more common, but the customers are still variable and individual group. Hearing impaired customers' other disabilities and diseases affect interpreting situations by making the interaction more challenging. Because of that, interpreters try to make the situations more fluent by using different interpreting methods. Because the interpreters think that the disabilities and diseases are making the interaction more challenging, conclusions can be made that the interpreters are unsure about interpreting to the customers. The majority of the interpreters wanted to develop the interpreting services. The conclusion can be made that the interpreters think that the services are imperfect.	
Keywords sign language interpreter, Finnish sign language, disability, interpreting, mentally disability, Cerebral Palsy, rheumatism	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VIITTOMAKIELI	6
3 VIITTOMAKIELEN TULKIN AMMATTI	7
3 VIITTOMAKIELEN TULKKAUS	9
4 VAMMAISTEN TULKKAUSPALVELUT SUOMESSA	10
5 TYÖSSÄ ILMENNEET LIITÄNNÄISVAMMAT JA -SAIRAUDET	11
5.1 Kehitysvammaisuus ja CP-oireyhtymä	12
5.2 Reuma ja autismi	12
5.3 Kielellinen erityisvaikeus ja muistisairaus	13
5.4 AVH, aivoverenkiertohäiriö	13
6 TYÖN TOTEUTUS	14
6.1 Kyselylomake	15
6.2 Kyselyn toteutus	16
6.3 Kyselyn vastaajat	17
7 TYÖN TULOKSET	18
7.1 Kohderyhmälle tulkkaus sekä ilmenneet liitännäisvammat ja -sairaudet	18
7.2 Tulkkaustilanteen vuorovaikutus ja sitä sujuvoittavat tulkkauskeinot	21
7.3 Kohderyhmän tulkkauspalveluiden kehittäminen	25
8 YHTEENVETO	33
8.1 Johtopäätökset ja tulokset kirjallisuuden näkökulmasta	33
8.2 Tutkielman yleistettävyyys ja luotettavuus	34
8.3 Jatkotutkimusideat	36
LÄHTEET	38
LIITTEET	41
LIITE 1: Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö	41
LIITE 2: Dennis Cokelyn tulkkauksen sosiolingvistinen prosessimalli	43
LIITE 3: Saatekirje	44
LIITE 4: Kyselylomake	45

1 JOHDANTO

Kiinnostus opinnäytetyöni aiheeseen heräsi opintojeni toisena vuotena, jolloin suoritin ensimmäisen harjoitteluni kuopiolaisessa erityiskoulussa. Harjoitteluni kautta kiinnostuin viittomakielen tulkkien mahdollisesta asiakasryhmästä: kuulovammaisista, joilla on jonkinasteisen kuulovamman lisäksi myös liitännäisvammoja- tai sairauksia. Alunperin tarkoitukseni olikin toteuttaa opinnäytetyöni kyseisen asiakasryhmän haastatteluihin pohjautuen, mutta haastateltavien hankalan saavutettavuuden vuoksi, muutin työni näkökulmaksi tulkkien kokemukset kohderyhmälle tulkkauksesta.

On todettu, että 30–50 %:lla kuulovammaisista lapsista on jokin liitännäisvamma kuulovamman lisäksi, ja että vuodessa syntyvistä kuulovammaisista noin 40 %:a on kuulomonivammaisia (Takala 2002, 25; Yli-pohja 2003, 64). Liitännäisvamma tai -sairaus tarkoittaa kroonisen eli pitkäaikaisen sairauden tai vamman kanssa samanaikaisesti ilmenevää vammaa tai sairautta (Duodecim 2007, 410). Kyseiset faktat tekevät opinnäytetyöni aiheesta sekä työelämälle että viittomakielen tulkin koulutusohjelmalle tarpeellisen, sillä kuulomonivammaiset lapset voivat olla tulevaisuudessa myös viittomakielen tulkin asiakkaita. Työni aihetta ei ole aiemmin tutkittu, eikä kohderyhmää tai sille tulkkausta ole käsitelty viittomakielentulkin koulutusohjelmassa. Aihetta on kuitenkin sivuttu esimerkiksi Jeritta Kangas-Lumpeen työssä Alzheimerin tautia sairastavien viittomakielisten henkilöiden suoriutumisen objektien ja toimintojen nimeämistehtävissä (Kangaslumme 2014). Täten opinnäytetyöni on hyödyllinen viittomakielentulkkausosalalle sekä sen kehittämiseksi.

Tutkielmani tavoitteena on kerätä kokemuksia viittomakielen tulkeilta tulkkauksista asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia. Selvitän työssäni, kuinka asiakkaiden liitännäisvamat tai -sairaudet vaikuttavat tulkkaustilanteen vuorovaikutukseen ja viittomakielen tulkkaukseen. Tämän lisäksi tutkin, kuinka viittomakielen tulkit ovat selvinneet tulkkausien mahdollisista haasteista sekä kuinka kohderyhmän tulkkauksia voitaisiin kehittää. Koska minulla ei ole terveydenhoitoalan koulutusta, käsittelen tutkielmani aihetta viittomakielentulkkausalan näkökulmasta. Opinnäytetyöni tilaajana on kuopiolainen tulkkausfirma TulkkausILONA Oy.

Opinnäytetyöni alussa käsittelen teoriaa viittomakielestä, viittomakielen tulkin ammatista, tulkkauksesta, vammaisten tulkkauspalveluista ja kyselyn vastauksissa ilmenneistä liitännäisvammoista ja -sairauksista. Tietoperustan jälkeen kerron työni toteutuksesta, tutkimusmenetelmästä, tutkielman tuloksista ja pohdin työn toteutumista ja sen johtopäätöksiä. Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Onko viittomakielen tulkeilla ollut asiakkaina henkilöitä, jolla on ollut viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia? Mikäli on, millaisia vammoja tai -sairauksia asiakkailla on kuulovamman lisäksi ollut?
2. Mikäli tulkkaustilanteen vuorovaikutuksessa on ilmennyt ongelmia, viittomakielen tulkin tulkatessa asiakkaalle, jolla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, millaisia tulkkauskeinoja tulkki on käyttänyt tilanteen sujuvoittamiseksi?
3. Voiko asiakkaiden, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, tulkkauspalveluja viittomakielen tulkkien mielestä kehittää?

2 VIITTOMAKIELI

Viittomakielet ovat puhuttujen kielten tapaan luonnollisia kieliä ja ne ovat syntyneet spontaanisti kuurojen yhteisöjen sisällä kommunikoinnin tarpeesta. Viittomakieli on visuaalinen kieli ja jokaisella maalla on yksi tai useampi kansallinen viittomakielensä. Kuten puhuttujen kielten kohdalla, myös viittomakieli on yhteydessä maansa kulttuuriin. Viittomakielten väliset kielioppierot eivät ole yhtä suuria, kuin puhuttujen kielten erot, mutta viittomakielten viittomat voivat erota hyvin vahvastikin toisistaan. Suomessa käytetään pääasiallisesti suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä, mutta myös muita viittomakieliä maahanmuuton yleistymisen vuoksi. Viittomakielessä viesti tuotetaan käsillä, kasvoilla ja vartalolla ja otetaan pääsääntöisesti vastaan näköaistin avulla. Viittomakieltä käyttävät viittomakielisen yhteisön jäsenet, johon kuuluvat kuurot, huonokuuloiset ja kuulevat viittomakielen käyttäjät. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 9–10.)

Viittoma koostuu viidestä eri rakenneyksiköstä: käsimuodosta, paikasta, liikkeestä, orientaatiosta ja ei-manuaaleista elementeistä. Viittoma voidaan tuottaa yhdellä kädellä tai kahdella kädellä kaksikäteisesti. Käsimuoto tarkoittaa sormien asentoa viittomassa ja se voi pysyä samana tai muuttua viittoman edetessä. Paikka merkitsee puolestaan käden sijaintia viittojan keholla tai viittojan edessä olevassa viittomatilassa. Viittomatila on viittojan ympäröivä neutraali tila, johon viittomia voidaan tuottaa. Kuten käsimuoto, myös paikka voi olla koko viittoman ajan sama tai vaihtua. Liike tarkoittaa käden tekemää liikettä viittoman aikana. Liike voi olla yhden tai kahden käden tekemä liike viittomapaikassa, siirtyä paikasta toiseen, käsimuodon muutos tai edellisten yhdistelmä. Orientaatio taas merkitsee käden ja sormien suuntautuneisuutta eli minne suuntaan sormet osoittavat ja mihin suuntaan kämmen on kääntynyt. Ei-manuaaliset elementit ovat puolestaan viittomiin kuuluvia suun asentoja ja liikkeitä. Kasvojen alueella olevia tyypillisiä ei-manuaalisia elementtejä ovat esimerkiksi kulmakarvojen asento, katseen suunta, suun liikkeet eli huulio sekä silmien siristäminen tai avaaminen suuriksi. Ei-manuaalisten eli muiden kuin käsillä tuotettujen elementtien käyttö voi vaihdella tilanteesta ja viittojasta riippuen. (Jantunen 2003, 27–31; Malm & Östman 2000, 22–25.)

3 VIITTOMAKIELEN TULKIN AMMATTI

Viittomakielen tulkit toimivat tulkkauksen ja viestinnän ammattilaisina, sekä ovat viittomakielen ja viittomakielisen kulttuurin asiantuntijoita. Tulkit työskentelevät tilanteissa, joissa kaikki paikalla olevat henkilöt eivät kommunikoi samalla kielellä. Tulkkaamisen lisäksi tulkit voivat tehdä työkseen esimerkiksi viittomien opetusta, työskennellä kääntäjinä tai tulkkivälityksessä. Viittomakielen tulkkien työkieliä ovat jokin puhuttu ja jokin viitottu kieli, kuten Suomessa suomalainen viittomakieli ja suomi, mutta usein myös ruotsi ja englanti. Tulkkien asiakasryhmiin kuuluvat kuurot, huonokuuloiset, kuuroutuneet, huonokuuloiset ja kuurosokeat. Myös tulkkaustilanteen kuulevat osapuolet ovat viittomakielen tulkin asiakkaita. Viittomakielen tulkit voivat työskennellä moninaisissa tilanteissa, eikä täten

tulkkaustilanteen sisältöä tai paikkaa voi määrittellä tarkasti. Tulkkaus voi toteutua paritulkkauksena tai yksilötulkkauksena. (Seisola & Wilberg-Palo 2012, 28–29; Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2014.) Viittomakielen tulkkien tekemät tulkkaukset voi jakaa kolmeen ryhmään: yleistulkkauksiin, opiskelutulkkauksiin ja kirjoitustulkkauksiin. Yleistulkkaus sisältää esimerkiksi töissä, matkoilla ja vapaa-ajalla tehdyt tulkkaukset, kun taas opiskelutulkkaus tapahtuu oppilaitoksissa ja opiskeluun liittyvissä tilanteissa. (Kela 2015.) Kirjoitustulkkaus puolestaan on suullisen viestin tulkkaamista kirjoitettuun muotoon (Suomen kirjoitustulkit ry 2015). Joulukuussa 2014 Suomessa työskenteli 448 viittomakielen tulkkia (Kela R. Pösö, henkilökohtainen tiedonanto 22.4.2015).

Suomessa työskentelevien viittomakielen tulkkien tulee noudattaa Viittomakielen tulkin ammattisäännöstöä (liite 1), mikäli heidät on hyväksytty tulkkirekisteriin. Suomessa yhteistä tulkkirekisteriä ylläpitävät Suomen Viittomakielen Tulkit ry, Kuurojen Liitto ry, Kuuloliitto ry ja Suomen Kuurosokeat ry. (Kuurojen Liitto 2014.) Ammattisäännösten päämääränä on tulkkauspalvelun laadun, luotettavuuden ja yhtenäisten käytäntöjen noudattaminen. Ammattisäännösten ehdottomasta noudattamisesta on ollut keskustelua viittomakielentulkkausalalla ja etenkin kollektiivinen vaitiolovelvollisuus on noussut keskusteluissa esille. Kollektiivisella vaitiolovelvollisuudella tarkoitetaan, että saman asiakkaan kanssa työskentelevät tulkit voisivat jakaa keskenään tietoa asiakkaasta tulkkaustilanteen edistämiseksi. (Kalela 2010, 85.)

Nykyään viittomakielen tulkiksi voi kouluttautua Humanistisessa ammattikorkeakoulussa Helsingissä ja Kuopiossa sekä Diakonia-ammattikorkeakoulussa Turussa. Koulutus on 240 opintopisteen laajuinen ja sen kesto on neljä vuotta. Humanistisessa ammattikorkeakoulussa voi opiskeluissaan suuntautua tulkkaukseen, kääntämiseen, monimuotoisille asiakasryhmille tulkkaukseen tai pedagogiikkaan. Diakonisessa ammattikorkeakoulussa suuntautumisvaihtoehtoina puolestaan ovat kieltenvälinen tulkkaus tai kielensisäinen tulkkaus ja pedagogiikka. Saatavilla on myös suomen- ja englanninkielistä ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta. Molemmissa ammattikorkeakouluissa on mahdollista suorittaa erikoistumisopintoja myös avoimen

ammattikorkeakoulun kautta. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2014; Humanistinen ammattikorkeakoulu 2014b.)

3 VIITTOMAKIELEN TULKKAUS

Oikeus viittomakielen tulkkauspalveluihin perustuu Lakiin vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010). Lain tarkoitus on edistää vammaisen henkilön mahdollisuuksia toimia yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä. (Finlex 2015.) Viittomakielen tulkkaus on monikielistä kommunikaatiota, jossa tulkin tavoitteena on tuottaa ja ymmärtää merkityksellisiä viestejä. Tulkkaus voidaan jakaa kahteen tulkkaustapaan, konsekutiivitulkkaukseen ja simultaanitulkkaukseen. Konsekutiivitulkkkaus on tulkkausmetodi, jossa tulkki vastaanottaa viitottua tai puhuttua kieltä tietyn pituisen ajanjakson, minkä jälkeen tulkkaa tekstin tulokielelle. Konsekutiivitulkkauksessa puhutun ja viitottun kielen tulkkaus vuorottelevat, eikä tulkki täten tulkkaa samaan aikaan asiakkaan viittoessa tai puhuessa. Simultaanitulkkauksessa tulkki puolestaan tulkkaa samanaikaisesti puhujan puheen tai viittomisen kanssa. Tulkkaustapa määräytyy tulkkaustilanteen mukaan. (Frishberg 1990, 19–22; Tommola 2006, 128–129.) Konsekutiivi- ja simultaanitulkkauksen lisäksi tulkkaus voidaan tarvittaessa toteuttaa reletulkkauksena, jossa tulkataan kielestä toiseen kolmannen kielen kautta (Kela 2013a).

Tulkkaukseen etukäteen valmistautuminen on tärkeä osa tulkin työtä ja mainitaan myös viittomakielen tulkin ammattisäännöissä säännöissä, 6. Tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtäväänsä. Valmistautuminen parantaa tulkkauksen laatua ja mahdollistaa sujuvan tulkkauksen. Etukäteen valmistautumisen tarve vaihtelee tilanteesta ja tulkin koulutus- ja työkokemuksesta riippuen. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2015a.) Esimerkiksi tuttuun yleistulkkaukseen tulkki ei välttämättä valmistaudu yhtä paljon, kuin vaativan tason kongressitulkkaukseen tuntemattomasta aiheesta.

Seuraavassa luvussa avaan lyhyesti tulkkaukseen liittyvää tulkkausprosessia. Käytän tulkkausprosessin selittämisessä hyväksi Dennis Cokelyn tulkkauksen sosiolingvististä prosessimallia (liite 2). Prosessimallissa tulkki vastaanottaa puhutun tai viitotun sanoman näkö- tai kuuloaistinsa avulla ja esikättelee sen. Esikäsitteilyssä sanoma käsitellään sanaston tasolla, jonka jälkeen se tallentuu aivojen lyhytaikaiseen muistiin. Sanoman merkityksen ymmärtämisen jälkeen sanomaa vastaava käännös määritellään. Tulkki muotoilee käännöksen tulokielen lausetasolla ja tuottaa viestin joko viittomakielellä tai puhutulla kielellä. Tulkkausprosessiin vaikuttavat monet taustatekijät kuten tulkin tarkkaavaisuus, muisti, kahden kulttuurin soveltaminen, taustatiedot ja kahden aistikanavan yhteen sovittaminen. (Cokely 1992, 127.) Kielen ymmärtämisen ja tuottamisen, sekä viestien muistiin tallentamisen lisäksi tulkkaus vaatii kahden eri kielen järjestelmien ja normien samanaikaista yhteensovittamista. Tämän vuoksi tulkkaus onkin raskas prosessi. Viittomakielen tulkkauksessa tulkkauksen visuaalinen kanava mahdollistaa samanaikaisen monikerroksisten viestien välityksen, jonka vuoksi viittomakielen tulkkaus on yleensä raskaampaa, kuin puhuttujen kielten tulkkaus, jossa viestit kulkevat kuulo- ja puhekanavassa lineaarisesti. (Tommola 2006, 128–129.)

4 VAMMAISTEN TULKKAUSPALVELUT SUOMESSA

Suomessa kuulo-, kuulonäkö- ja puhevammaisten henkilöiden tulkkauspalvelut on järjestänyt vuodesta 2010 lähtien Suomen Kansaneläkelaitos Kela (Kela 2013b). Kelan ostaman tulkkauspalvelun tuottajina toimivat tulkkausalan yritykset, jotka ovat osallistuneet Kelan järjestämään kilpailutukseen ja jotka on hyväksytty tuottajiksi. Kilpailutuksessa Kela on asettanut palveluntuottajat järjestykseen tuottamien palveluiden ja niiden hinnan perusteella. Tällöin kilpailutusalueen halvimmallalla hinnalla palvelua tuottava firma on kilpailutusjärjestyksessä ensimmäisenä.

Kuulo- tai kuulonäkövammaisen henkilö voi hakea tulkkauspäätöstä Kelalta, jonka myöntämisen jälkeen hän on oikeutettu tulkkauspalvelun saamiseen. Asiakkaan tulkkittelaukset hoitaa tulkkauspalvelun välitysjärjestelmä VATU. (Kela 2013a.) Turun

välityskeskuksessa tilaus otetaan vastaan, tarkistetaan ja kirjataan välitysjärjestelmään. Tämän jälkeen välityskeskus etsii ja varaa asiakkaalle sopivan vapaan tulkin. Tulkin tulisi tulla palveluntuottajalta, joka on sijoittunut kilpailutuksessa parhaiten, sopisi asiakkaan asiakasprofiilin tarpeisiin ja jonka työskentelyalueella tilaus sijaitsisi. (O. Huusko, henkilökohtainen tiedonanto.) Asiakkaan asiakasprofiili on kokoonpano asiakkaan kommunikointikeinoista ja hänen tulkkaukspalveluistaan. (Kela 2013a.) Välityksessä otetaan huomioon myös tulkkaustilanteessa syntyvät kustannukset. Tilauksen välittämisen jälkeen välityskeskus sijoittaa toimeksiannon tulkin Prime-ohjelman kalenteriin. Tulkki näkee toimeksiannon Prime-ohjelmasta, josta hän voi tarkistaa myös asiakkaan asiakasprofiilin. (O. Huusko, henkilökohtainen tiedonanto.)

Kuten luvun alussa mainittiin, Suomen Kansaneläkelaitos tuottaa kuulo- ja kuulonäkövammaisten tulkkaukspalveluiden lisäksi tulkkaukspalvelua puhevammaisille. Puhevammaisten tulkkaukset on suunnattu henkilöille, jotka kommunikoivat puhetta tukevilla tai korvaavilla kommunikointimenetelmillä, tai joiden puhetta täytyy selventää kommunikoinnin sujumiseksi. Puhevammaisten tulkkaukspalveluissa on myös käytössä asiakkaan perehdyttäminen tulkin käyttöön ja tulkin etukäteen tutustuminen asiakkaaseen ja hänen kommunikointimenetelmäänsä. Puhevammaisilla asiakkailla käytetään usein tulkkirinkejä. (Kehitysvammaliitto 2015b.) Tulkkirinki on asiakkaan kommunikointimenetelmiin perehtyvistä tulkeista koottu ryhmä, josta välitetään tulkki asiakkaalle. Tulkkirinki voidaan perustaa toistaiseksi tai määräaikaista. (Kela 2013a.)

5 TYÖSSÄ ILMENNEET LIITÄNNÄISVAMMAT JA –SAIRAUDET

Käsittelen seuraavassa luvussa taustatietoa opinnäytetyöni kyselyn vastauksissa ilmenneistä liitännäissairauksista ja -vammoista. Lukuun kerätyt vamma- ja sairausryhmät edustavat tuloksissa eniten ilmenneitä sairauksia ja vammoja. Sairaudet ja vammat on yhdistetty kappaleisiin sen perusteella kuinka usein ne on

mainittu kyselyn vastauksissa. Tällöin esimerkiksi ensimmäinen kappale sisältää työssäni käsitellyistä vammoista ja sairauksista kaksi eniten mainittua.

5.1 Kehitysvammaisuus ja CP-oireyhtymä

Kehitysvammaisuus tarkoittaa vaikeutta oppia ja ymmärtää uusia asioita. Kehitysvamman aste voi vaihdella ja sen syytä on runsaasti. Kehitysvammaisuus voi johtua esimerkiksi perintötekijöistä tai odotusajan ongelmista. Suomessa on noin 40 000 ihmistä, joilla on kehitysvamma. Kuten monia muitakin vammoja ja sairauksia, myös kehitysvammaa voi tarkastella ja luokitella eri näkökulmista. Näitä näkökulmia ovat lääketieteellinen, toimintakyvyn ja sosiaalinen näkökulma. (Kehitysvammaliitto 2015a; Kaski, Manninen & Pihko 2009, 14–18.) CP-oireyhtymä on puolestaan kehittyvien aivojen liikettä säätelevillä alueilla tapahtuneesta kertavauriosta johtuva vamma. CP-oireyhtymää sairastavalla henkilöllä on pysyviä vaikeuksia liikkumisessa, asennon ylläpitämisessä ja toiminnassa. Usein vammaan kuuluu liikuntavamman lisäksi muita liittämissvammoja riippuen aivovaurion laajuudesta ja sen sijainnista. CP-oireistoja on useita alatyyppejä, jotka erotetaan toisistaan tutkimusten perusteella. Suomessa syntyy vuosittain 100–200 lasta, joilla todetaan CP-oireyhtymä. (Suomen CP-liitto ry 2015.)

5.2 Reuma ja autismi

Reuma on useiden eri nivel- ja lihassairauksien, sekä lihasoireiden yleisnimitys (Duodecim 2007, 620). Reumasairauksiin kuuluvat esimerkiksi nivelreuma, selkärankareuma, nivelrikko, lasten reuma, Sjögrenin oireyhtymä, nivelpsoriaasi ja reaktiivinen niveltulehdus (Suomen reumaliitto 2015). Reuman oireet vaihtelevat sairauksittain, mutta yhteisiä oireita sairauksille ovat yleensä esimerkiksi tiettyjen nivelien kuumotus, särky, kipuilu, turvotus, arkuus ja jäykkyys. Nivelreumaan sairastuu vuosittain noin 2 000 suomalaista aikuista ja lastenreumaan noin 150–200 lasta. Selkärankareumaa on todettu Suomessa arviolta 10 000 ihmisellä, kun taas psoriaasia sairastaa noin 2–3 prosenttia suomalaisista. (Reuma sairaudet 2012.)

Autismi on neurobiologinen keskushermoston kehityshäiriöön perustuva oireyhtymä. Autismissa aistien välittämä tieto ja sen tulkinta on yksilöllistä ja tavallisesta huomattavasti poikkeavaa. Autismin kirjoon kuuluu erilaisia oireyhtymiä, joissa älyllinen ja toiminnallinen taso ja niiden kapasiteetit voivat vaihdella. Yhdistäviä tekijöitä ovat kuitenkin sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin vuorovaikutuksen poikkeavuus tai puutteellisuus, oudot käyttäytymismuodot ja aistimusten erilaisuus. (Autismi- ja Aspergerliitto ry 2015a; Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 23.) Suomessa autismin kirjoon kuuluu noin 54 000 ihmistä, joista autistisia on noin 11 000 (Autismi- ja Aspergerliitto ry 2015b).

5.3 Kielellinen erityisvaikeus ja muistisairaus

Kielellisessä erityisvaikeudessa, joka tunnetaan myös dysfasiana, kielellinen oppiminen on hidasta ja kielen toiminnallinen kyky puutteellista. Myös kielellinen ymmärtämisvaikeus on yleistä. Kyseiset puutteet vaikuttavat usein negatiivisesti kielelliseen päättelyyn. Kielellisen erityisvaikeuden ilmenemismuoto ja haitat muuttuvat iän myötä. Häiriön syy on usein perinnöllinen ja se on todettu noin 7 %:lla suomalaisista lapsista. (Aivoliitto 2015b.) Muistisairaudet rappeuttavat aivoja ja heikentävät ihmisen toimintakykyä. Muistisairauksia ilmenee eniten vanhemmalla iällä. Yksi muistisairauden oireista on dementia. Yleisimmät muistisairauden muodot ovat Alzheimerin tauti, verisuoniperäinen muistisairaus, Lewyn kappale-tauti ja otsaohimolohkorappeumasta johtuva muistisairaus. Myös Alzheimerin tauti yhdistettynä aivoverenkiertohäiriöihin voi aiheuttaa iäkkäämmällä iällä dementiaa. Suomessa on tällä hetkellä noin 150 000 muistisairasta henkilöä. (Muistiliitto 2015.)

5.4 AVH, aivoverenkiertohäiriö

Aivoverenkiertohäiriöön kuuluvat aivoverenkierron tilapäiset ja korjaantuvat häiriöt, sekä pysyvän aivovaurion aiheuttavat aivoinfarkti ja aivoverenvuoto. Koska aivot säätelevät ihmisten toimintaa, vaikuttavat kyseiset sairaudet niin ihmisen fyysiseen, psyykkiseen kuin sosiaaliseenkin toimintakykyyn. Aivoverenkiertohäiriö voi aiheuttaa

pysyviä tai ohimeneviä kehon halvausoireita, tuntuu puutoksia, häiriöitä kielellisissä toiminnoissa sekä henkisessä suoriutumisessa. Aivoverenkiertohäiriön seuraukset ovat kuitenkin aina yksilöllisiä ja ne riippuvat vaurioalueen sijainnista ja laajuudesta. Yleisiä aivoverenkiertohäiriön seurauksia voivat olla kielellinen häiriö, afasia ja motorinen puhehäiriö dysartria. Noin 14 600 suomalaista saa vuosittain aivoinfarktin ja aivoverenvuodon noin 4 000 suomalaista. Noin 2 500 henkilöllä aivoinfarkti uusiutuu vuoden sisällä. Ohimenevän aivoverenkiertohäiriön saa puolestaan noin 4 000 henkilöä vuodessa. (Aivoliitto 2015a.)

6 TYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni oli laadullinen kvalitatiivinen tutkimus, mutta se omasi myös määrällisen kvantitatiivisen tutkimuksen piirteitä. Laadullisessa tutkimuksessa kohdetta tutkitaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja pyritään löytämään tai paljastamaan kohteesta tosiasioita. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on ylipäättänsäkin todellisen elämän kuvaaminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 161.) Valitsin tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimuksen, koska tutkin opinnäytetyössäni viittomakielen tulkkien kokemuksia ja mielipiteitä. Mielestäni kokemukset ja mielipiteet kuuluvat kyseisen määritelmän alaiseen todellisen elämän kuvaamiseen. Määrällisen tutkimuksen piirteitä työssäni puolestaan edusti muun muassa määrällistä dataa keräävä sähköinen kyselyni.

Tutkielmani tarkoituksena oli etsiä kartoittavan tutkimuksen avulla uusia näkökulmia tulkkauksesta asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia. Kartoittavalla tutkimuksella tutkitaan vähän tunnettuja asioita ja selvitetään tarkasteltavan aiheen kirjallisuutta (Vilkkä 2013, 20). Valitsin työni tutkimusmenetelmäksi kyselyn viittomakielen tulkkien suuren määrän ja hajanaisuuden vuoksi (mt., 28).

6.1 Kyselylomake

Talvella 2014 aloitin alustavasti opinnäytetyöni kyselylomakkeen työstön. Suunnittelin sähköisesti kyselylomakkeen kysymykset ja sen saatekirjeen. Saatekirjeessä (liite 3) kerroin lyhyesti opinnäytetyöni ideasta ja ohjeistin kyselyn vastaamisessa. Kyselyn ensimmäisen version valmistuttua lähetin sen saatekirjeineen opinnäytetyönohjaajalleni Marjukka Nisulalle ja koulumme yliopettajalle Liisa Martikaiselle tarkistettavaksi. Sovimme heidän kanssaan tapaamisen työni ohjauksen tiimoilta, missä sain hyviä kehitysehdotuksia kyselylomakkeen sisältöön liittyen. Muokkasin kyselyä heidän ehdotuksiensa pohjalta ja lähetin kyselylomakkeen uusimman version tarkistettavaksi keväällä 2015. Tämän jälkeen tein vielä viimeiset muokkaukset kyselyyn saamieni palautteiden perusteella ja toimitin kyselyn opinnäytetyöni tilaajalle TulkkauksetILONA Oy:lle hyväksyttäväksi. Tilaajan hyväksyttyä kyselylomakkeen saatekirjeineen, ja Liisa Martikaisen tarkistettua kyselyni sähköisen Webropol-kyselyn, julkaisin kyselyn 17.2.2015.

Kyselylomakkeen kysymyksien laadintaan on vaikea määrittää tarkkoja sääntöjä, sillä lomakkeen lopputulos voi riippua monista eri tiedoista ja persoonallisista kokemuksista. Kuitenkin yleisiä ohjeita on löydettävissä. Hyviä esimerkkejä kysymyksissä huomiota kiinnitettäviin asioihin ovat kysymyksien selkeys, spesifisyys, lyhyys, kaksoismerkityksien välttäminen, määrä, monivalintaehtojesuosisminen ja järjestys. Myös sanojen valinta ja niiden käyttö ovat asioita, jotka ovat hyvä huomioida. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 202–203.) Kyseisten ohjenuorien vuoksi yritin laatia kyselylomakkeen kysymyksistä selkeitä ja spesifistisiä, sekä sellaisia että ne olisivat ymmärrettäviä myös yksittäisinä ilman ympäröivää kyselylomaketta.

Kyselylomake (liite 4) sisälsi yhteensä 13 kysymystä, jotka koostuivat monivalintakysymyksistä, strukturoidun ja avoimen kysymyksien yhdistelmästä ja avoimista kysymyksistä. Monivalintakysymyksissä vastaaja valitsi asettamistani vastausvaihtoehdoista haluamansa, kun taas avoimissa kysymyksissä vastaaja vastasi vapaasti laatimaani kysymykseen. Strukturoidun ja avoimen kysymyksen yhdistelmissä valmiiden vastausvaihtoehtojen jälkeen esitettiin avoin kysymys, johon vastaaja sai halutessaan vastata. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 198–200.)

Vain kyselyn taustatietoihin liittyvät kaksi ensimmäistä kysymystä olivat vastaajille pakollisia. Kyseisellä valinnalla halusin tukea lomakkeen vastaajalähteisyyttä, sillä mikäli vastaaja ei osaisi tai ennättäisi vastata kaikkiin kysymyksiin niiden ollessa pakollisia, voisi kyselyn täyttäminen jäädä kesken.

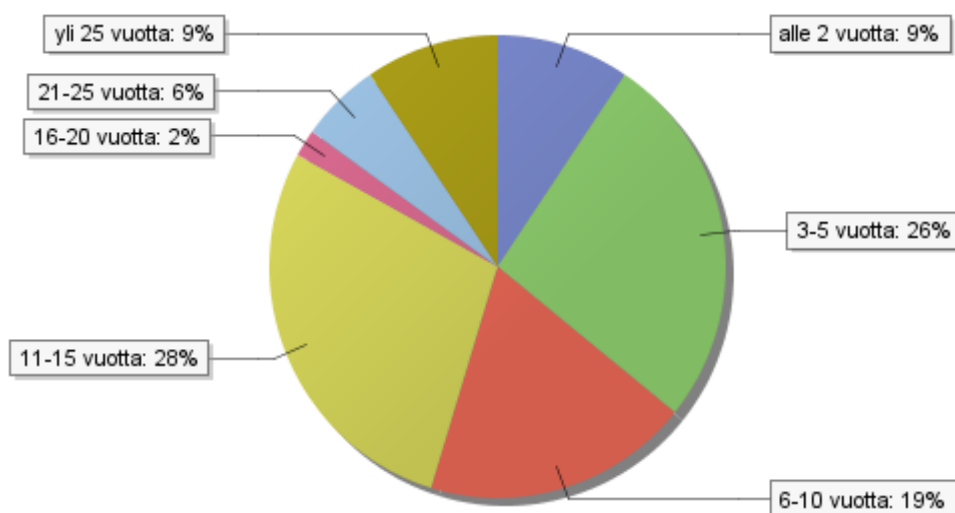
6.2 Kyselyn toteutus

Toteutin kyselyn sähköisenä kyselylomaketutkimuksena. Kysely toteutettiin Webropol-ohjelmalla, joka on kyselytutkimussovellus, jolla voi toteuttaa esimerkiksi kyselyitä, henkilöstötutkimuksia ja markkinatutkimuksia Internetissä (Webropol, 2014). Toteutin kyselyn sähköisenä kyselyn taloudellisuuden, luotettavuuden ja suuren saavutettavan vastaajamäärän vuoksi. Koska Webropol-ohjelma kääntää tulokset suoraan tiedostoiksi, eikä tutkijan täten tarvitse syöttää aineistoa itse, poistuu kyselyn vastauksien analysoinnista myös esimerkiksi lyöntivirheiden riski, mikä puolestaan vaikuttaa kyselyn tuloksien luotettavuuteen. (Valli 2010,113.) Ennen kyselyn virallista julkaisemista, tein pilottitutkimuksen testaamalla itse kyselyn toimivuuden useaan otteeseen.

Lähetin kyselyn kyselykutsun sähköpostitse yhteensä 50:lle viittomakielentulkkauspalveluiden tuottajalle Suomessa. Saatekirjeessä pyysin kyselyn välittämistä eteenpäin yrityksen viittomakielen tulkeille, mikäli kysely saapui esimerkiksi yrityksen julkiseen tai toimitusjohtajan henkilökohtaiseen työsähköpostiin. Valitsin kyseiset 50:tä palveluntuottajaa Kelan tulkkauspalvelun palveluntuottaja 2014–2015-listalta sen perusteella, että niiden sähköpostiosoitteet olivat löydettävissä Internetistä. Palveluntuottajien lisäksi lähetin kyselyn valtakunnallisen viittomakielen tulkkien etujärjestön Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n postituslistojen kautta järjestön jäsenille sekä henkilökohtaisten kontaktieni kautta muutamalle tulkille, joiden tiedettiin tulkaavan tutkielmaani koskevalle kohderyhmälle. Kyselyni vastausaika oli 17.2.2015–3.3.2015, jonka aikana vastauksia kertyi 53 kappaletta. Koska kysely on voinut saavuttaa levitysmenetelmän vuoksi saman vastaajan useamman kerran, mainitsin kyselyn saatekirjeessä, ettei kyselyyn tarvitse vastata uudelleen, mikäli vastaaja on vastannut siihen jo aiemmin.

6.3 Kyselyn vastaajat

Opinnäytetyöni kysely oli avattu kysymyksiin vastaamatta 64 kertaa, kun taas noin 46–53 viittomakielen tulkkeja oli kysymyksestä riippuen vastannut kyselyyni. Kuviosta 1 näkyy kyselyn vastaajien työskentelyaika viittomakielen tulkkeina.

KUVIO 1. Kuinka kauan vastaajat ovat työskennelleet viittomakielen tulkkeina (N=53)

Kyselyyn vastanneista viittomakielen tulkeista (=53) 48 oli käynyt viittomakielentulkin koulutusohjelman ja neljä ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon viittomakielen tulkkitoiminnan koulutusohjelman. Kellään vastanneista (n=53) ei ollut englannin kielistä Degree programme in Sign Language Interpreting, EUMASLI, ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Yhdellä vastanneista oli myös viittomakielenohjaajan tutkinto ja kahdella puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto. Edellä mainittujen tutkintojen lisäksi 13 vastaajaa vastasivat koulutuksensa olevansa jotain muuta. Kyseiset vastaukset sisälsivät seuraavia ammatteja ja koulutuksia: filosofian maisteri, kirjoitustulkin erikoistumisopinnot, kuurosokeille tulkkauksen lisäopinnot,

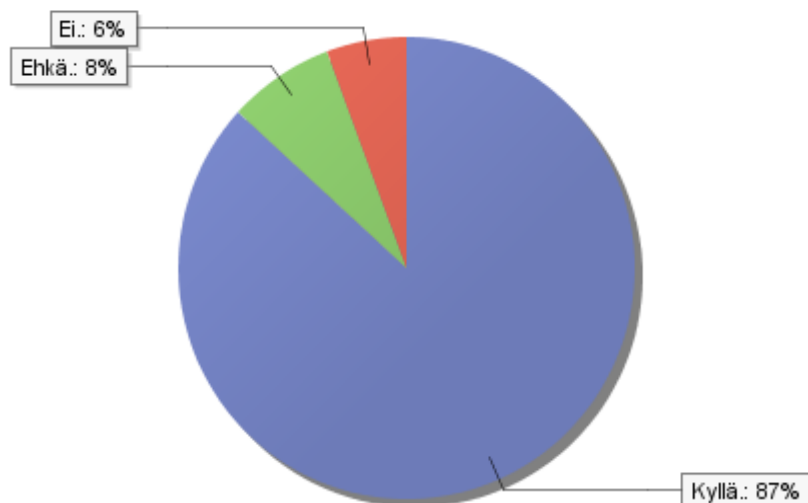
kasvatustieteen maisteri, opistotason tulkkikoulutus, opettajaopintoja, kieliopintoja, koulunkäyntiavustaja ja perhepäivähoitaja.

7 TYÖN TULOKSET

Käytin kyselylomakkeen avoimien kysymyksen luokittelussa apuna teemoittelua. Teemoittelu on laadullisen eli kvantitatiivisen analyysin toteuttamistapa, jossa otetaan huomioon mitä kustakin teemasta on sanottu (Vilka 2013, 93). Teemoittelun avulla kävin läpi vastaajien avoimia kysymyksiä ja ryhmittelin ne vastauksista esille nousevien teemojen avulla. Esimerkiksi kysymyksessä tulkkauksilanteen vuorovaikutuksen ongelmista ja siitä kuinka tulkit olivat sujuvoittaneet tilannetta, nostin vastauksista esille keskeisiä tulkkauseinoja. Tämän jälkeen ryhmittelin tulkkauseinot ja mietin niille yhdistävän tekijän, teeman.

7.1 Kohderyhmälle tulkkaukseen sekä ilmenneet liitännäisvammat ja -sairaudet

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli: 1. Onko viittomakielen tulkeilla ollut asiakkaina henkilöitä, jolla olisi ollut viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia? Mikäli on, millaisia vammoja tai -sairauksia viittomakielen tulkkien asiakkailta on kuulovamman lisäksi ollut? Kuten kuviossa 2 nähdään, 87 prosentilla (N=53) kyselyyn vastanneista viittomakielen tulkeista oli ollut asiakkaina henkilöitä, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia.

KUVIO 2. Onko viittomakielen tulkeilla ollut asiakkaina henkilöitä, joilla olisi ollut viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia (N=53)

Kysymykseen vastanneista viittomakielen tulkeista (N=53) 46:lla oli ollut asiakkanaan henkilöitä, joilla oli ollut viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia. Kyseiset vammat ja sairaudet nähdään taulukosta 1. Taulukon Muut-kohtaan sisältyvät sairaudet ja vammat, jotka mainittiin vain kerran kysymyksen vastauksissa. Tällaisia vastauksia olivat esimerkiksi epilepsia, tarkkaavaisuushäiriö, fetaalialkoholisyndrooma eli FAS, sormien puuttuminen, afasia ja lihasrappeuma. Eniten tulkkien asiakkailla oli ollut kehitysvammaa, CP-oireyhtymää ja reumaa. Myös sairauksien ja vammojen yhdistelmät mainittiin.

TAULUKKO 1. Viittomakielen tulkkien asiakkaiden liitännäisvammat ja -sairaudet.
(n=48)

Huom. Taulukossa 1 on otettu huomioon vain selkeästi määritellyt liitännäisvammat ja -sairaudet.

Sairaus	Kuinka monessa vastauksessa mainittu (kpl)
Kehitysvammaisuus	28
CP-oireyhtymä	19
Reuma	18
Kuulonäkövammaisuus	9
Autismi	8
Kielellinen erityisvaikeus	8
Psyykkiset sairaudet	8
Muistisairaus	7
Aivoverenkiertohäiriö	6
Parkinson	3
Päihde ongelma	2
Syöpä	2
CHARGE-oireyhtymä	2
Muut	9

Kyselyyni vastanneista viittomakielen tulkeista 53 %:a (n=46) oli maininnut vastauksessaan kehitysvamman. CP-oireyhtymän mainitsi puolestaan 36 %:a ja reuman 34 %:a (n=46) vastanneista. Kuten taulukosta 1 nähdään, myös muistisairaudet, kielellinen erityisvaikeus, aivoverenkiertohäiriöt, psyykkiset sairaudet ja kuulonäkövammaisuus olivat melko yleisiä vastauksissa ilmenneitä vamma- ja sairausryhmiä.

Kyselylomakkeeni saatekirjeessä mainitsin, että haluaisin keskittyä opinnäytetyössäni erityisesti asiakasryhmiin, joita ei ole käsitelty aiemmissa tutkielmissa. Täten toivoin vastauksien keskittyvän muihin asiakasryhmiin, kuin kuurosokeisiin tai mielenterveyspotilaisiin. Kuitenkin osa kyselyyni vastanneista

viittomakielen tulkeista oli maininnut vastauksessaan myös kuurosokeat ja psyykkisiä sairauksia sairastavat asiakkaat. Täten tulokseni eivät välttämättä ole päteviä kyseisten kahden sairaus- ja vammaryhmän kohdalta. Koska kuurosokeat ja psyykkisiä sairauksia sairastavat asiakkaat oltiin kuitenkin mainittu monien vastauksissa, otan ne mukaan tuloksiini, mutten avaa niitä suuremmin tutkielmassani. Valitsin tutkielmaani analysoitavaksi selkeästi määritellyt liitännäisvammat ja -sairaudet. Täten tuloksieni ulkopuolelle sulkeutuvat esimerkiksi sairauksien tai vammojen yksittäiset oireet. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen vastauksissa tulee ottaa myös huomioon, että on kyse kyselyyni vastanneiden viittomakielen tulkkien arvioista asiakkaan viittomakielen ilmaisuun vaikuttavista liitännäisvammoista tai -sairauksista. Tällöin vastauksien tulokset eivät välttämättä täsmää asiakkaiden todellisten diagnoosien kanssa. Myös monet kysymykseen vastanneet viittomakielen tulkit mainitsivat vastauksissaan, ettei heillä ole tiedossa asiakkaidensa oikeita diagnooseja.

7.2 Tulkkaustilanteen vuorovaikutus ja sitä sujuvoittavat tulkkauskeinot

Toinen opinnäytetyöni tutkimuskysymys oli: 2. Mikäli tulkkaustilanteen vuorovaikutuksessa on ilmennyt ongelmia, viittomakielen tulkin tulkatessa asiakkaalle, jolla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, millaisia tulkkauskeinoja tulkki on käyttänyt tilanteen sujuvoittamiseksi? Avaan luvussa kyselylomakkeeni 9. ja 10. kysymyksen vastauksia, joiden koen liittyvän tutkimuskysymykseeni.

Kyselyn yhdeksänten kysymykseen vastanneista viittomakielen tulkeista 88 prosenttia (n=50) koki, että asiakkaan viittomakielen ilmaisuun vaikuttavat liitännäisvammat tai -sairaudet olisivat vaikuttaneet tulkkaustilanteen vuorovaikutukseen. Eniten kyselyyni vastanneet viittomakielen tulkit olivat kokeneet, että asiakkaan liitännäisvammat tai -sairaudet olisivat vaikuttaneet asiakkaan viittomisen ymmärrettävyyteen. Tämän vuoksi monet tulkit olivat joutuneet pinnistelemaan, jotta ymmärtäisivät asiakasta tai varmistamaan ymmärsiväthän asiakasta oikein. Viestin varmistamisen puolestaan koettiin hidastavan tulkkaustilannetta ja mahdollisesti aiheuttavan asiakkaalle epävarmuutta tulkkauksen

luotettavuuden suhteen. Koska asiakkaan viittomisen ymmärtäminen koettiin ajoittain hankalaksi, kokivat monet tulkit myös epävarmuutta siitä tulkkasivathan asiakkaan viestin oikein.

Asiakkaiden viittomakielen ilmaisuun vaikuttavien liitännäisvammojen tai -sairauksien ajateltiin vaikuttavan myös tulkkauksilanteen sisältöön. Tulkit usein mukauttivat tulkettaan tai tulkkauksessa saattoi tulla poisjättöjä. Tulkkien ymmärtämisvaikeuksien vuoksi tulkkaukset saattoi myös usein olla katkonaista, eikä sujuvaa. Koska tulkit olivat harvoin saaneet etukäteistietoa asiakkaiden viittomakielen ilmaisuun vaikuttavista vammoista tai -sairauksista, tulkit saattoivat myös pohtia tulkatessaan, miksi asiakkaan viittomakielen ilmaisu saattoi olla vaikeasti ymmärrettävää. Kyseinen samanaikainen pohdinta oli puolestaan voinut vaikuttaa negatiivisesti tulkin tulkkauksiprosessiin tulkkauksilanteessa. Etukäteistiedon vähäisyyden vuoksi tulkkauksiin oli usein myös vaikea valmistautua ja ennakoida, mitä tulkkaukset voisi pitää sisällään. Reletulkkauksen koettiin joskus sekoittavan tulkkauksilannetta entisestään.

Kysymykseeni vastanneet viittomakielen tulkit kokivat (n=50) asiakkaan viittomakielen ilmaisuun vaikuttavien liitännäisvammojen tai -sairauksien vaikuttavan myös asiakkaan itseilmaisun oikeuksiin. Koska tulkeilla oli usein ongelmia asiakkaiden viittomakielen ilmaisun ymmärtämisessä, saattoivat asiakkaat myös täten jättää puheenvuoroja käyttämättä. Tämä puolestaan vaikuttaa negatiivisesti asiakkaiden itseilmaisuun. Tulkit kokivat (n=50), että vuorovaikutus oli usein myös yksisuuntaista ja painottui viittomakielisen asiakkaan liitännäisvammojen tai -sairauksien vuoksi kuulevan osapuolen ilmaisuun.

Asiakkaiden viittomakielen ilmaisuun vaikuttavat liitännäisvammot tai -sairaudet vaikuttivat joidenkin asiakkaiden kohdalla myös heidän tuottamansa ilmaisun sisältöön. Tulkit kokivat (n=50), että viestin välittäminen saattoi olla joidenkin asiakkaiden kohdalla hankalaa asiakkaan ilmaisun lyhyiden lauseiden ja vähäisen vapaan kerronnan vuoksi. Joskus tulkki oltiin myös tilattu tilanteeseen, jossa asiakas ei enää voinut kommunikoida, koska asiakkaan sairaus oli edennyt pitkälle. Osalla asiakkaista saattoi olla ongelmia myös kysymyksen vastauksen antamisessa.

Kyselyyn vastanneet viittomakielen tulkit ajattelivat (n=50), että asiakkaiden viittomakielen ilmaisuun vaikuttavat vammat ja sairaudet, vaikuttavat ajoittain myös kuulevan osapuolen käyttäytymiseen. Usein kuuleva osapuoli saattoi ihmetellä asiakkaan kielen tuottamista, mikä saattoi vaikuttaa myös hänen mielipiteeseensä viittomakielisestä asiakkaasta. Asiakkaille oltiin voitu myös puhua lässyttäen, aliarvioiden, selkokielellä tai puhe oltiin ohjattu suoraan tulkille. Joskus kuuleva osapuoli oli myös saattanut sanoa, että tietyt kohdat voi jättää tulkkaukseen, tai kyseenalaistanut asiakkaan ymmärtämisen tason. Tulkin roolin hahmottamisessa oli saattanut olla ongelmia niin kuulevalla kuin kuurollakin osapuolella.

Kymmenenteen kysymykseen tulkkauksilanteen vuorovaikutuksen ongelmista ja niiden sujuvoittamisesta vastasi yhteensä 46 viittomakielen tulkkiä. Vastaajat kokivat (n=46), että tulkkauksilanteiden tulkkaukskeinot riippuivat hyvin paljon asiakkaasta ja hänen liitännäisvammoistaan tai -sairauksistaan. Monet tulkit kokivat tärkeäksi, että tulkkauksilanteessa tulkki pysyisi mahdollisista vuorovaikutuksen ongelmista huolimatta rauhallisena, sekä olisi joustava ja kärsivällinen. Tulkkaukseen etukäteen valmistautuminen ja asiakkaaseen, hänen käsialaansa ja hoidettavaan asiaan tutustuminen, koettiin myös sujuvoittavan tulkkauksilannetta.

Kyselyni vastauksista tuli ilmi monia erilaisia tulkkauksratkaisuja, joita tulkit olivat käyttäneet kohderyhmän kohdalla tulkkauksilanteen sujuvoittamiseksi. Asiakkaalta hänen viittomisensa sisällön ja merkityksen varmistaminen ja tarkentaminen, oli yleisin tulkkaukskeino tilanteissa, joissa viittomakielen tulkeilla oli ollut ongelmia tulkkauksilanteen vuorovaikutuksessa. Osa kyselyyn vastanneista tulkeista oli myös tarvittaessa pyytäneet asiakasta, jolla oli viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, viittomaan asiansa uudelleen, mikäli eivät ymmärtäneet asiakkaan viittomista edellisellä kerralla. Myös vastausvaihtoehtojen antaminen asiakkaalle oli yksi tulkkien yleisimmistä tulkkaukskeinoista.

Asiakkaasta riippuen, osa kyselyyn vastanneista viittomakielen tulkeista oli käyttänyt tulkkauksissa, joissa asiakkaalla oli viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, apunaan sormittamista tai pyytäneet tarvittaessa myös asiakasta sormittamaan. Sormittaminen tarkoittaa viittomakielisten sormiaakkosten tuottamista peräkkäin (Jantunen 2003, 80). Osa tulkeista oli myös

yrittänyt välttää sormittamista kyseisten asiakkaiden kohdalla. Tulkit olivat myös tarvittaessa käyttäneet asiakkaan viittomakielen ilmaisun näkökulmasta motorisesti helpompia viittomia. Myös tarvittaessa ääneen viittominen ja konsekutiivitulkkauksen mainittiin vuorovaikutusta tukeviksi ratkaisuiksi.

Kolmas tutkielmassani ilmi tullut tulkkauksilanteen sujuvuutta lisäävä tulkkaukskeino oli tulkkauksen konkreettisuuden lisääminen. Monet viittomakielen tulkit mainitsivat kyselyni vastauksissa, että olivat käyttäneet asiakkaiden, joilla oli ollut viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, kanssa vuorovaikutuksen tukena konkreettisia kuvia, esineitä, osoittamista ja esimerkkien antamista. Myös muu kommunikointia tukevat kommunikointimenetelmät, kuten Bliss-kieli, ACC-kansiot ja kirjoitettu suomen kieli, mainittiin tulkkauksilanteiden vuorovaikutusta tukeviksi menetelmiksi. ACC-kansio tarkoittaa puhetta tukevaan tai korvaavan kommunikointiin käytettävää kommunikointikansiota, kun taas Bliss-kieli on kansainvälinen puhetta tukeva ja/tai korvaava kommunikointimenetelmä, jossa sanat korvataan graafisilla symboleilla (Huuhtanen 2011, 73).

Kysymykseen vastanneista viittomakielen tulkeista monet olivat käyttäneet tulkkauksilanteiden mahdollisissa vuorovaikutuksen ongelmassa apunaan asiantuntijapuheenvuoroja. Useat viittomakielen tulkit olivat hienotunteisesti kertoneet tulkkauksilanteen kuulevalle osapuolelle, että viittomakielisen asiakkaan liitännäisvammasta tai -sairaudesta vuoksi tulkki voi joutua tarkistamaan, jotta ymmärtää varmasti asiakkaan viittomisen oikein, ja että tämä voi puolestaan vaikuttaa tulkkauksilanteen sujuvuuteen. Tulkit olivat myös avoimesti tuoneet kuulevalle osapuolelle esille, mikäli eivät olleet ymmärtäneet asiakkaan viittomista, ja selittäneet miksi tulkkauksessa voi olla normaalia pitempi viive.

Asiantuntijapuheenvuorojen lisäksi osa kyselyyni vastanneista viittomakielen tulkeista olivat tarvittaessa hakeneet tukea tulkkauksilanteeseen kuulevalta osapuolelta tai asiakkaan mahdolliselta ohjaajalta tai avustajalta. Mikäli kuuleva osapuoli tunsi viittomakielisen asiakkaan ennestään tai oli tietoinen hänen terveydellisestä tilastaan, viittomakielen tulkit olivat saattaneet jättää myös kuulevalle asiakkaalle vastuuta viestin rakentamisesta. Tällöin tulkit olivat kertoneet kuulevalle osapuolelle olevansa epävarmoja viittomakielisen asiakkaan viittomisen ymmärtämisestä, tulkanneet

viittomisesta sen verran, mitä olivat ymmärtäneet ja odottaneet kuulevan osapuolen tarvittaessa tarkistavan tai varmentavan viittomakielisen asiakkaan viestiä.

7.3 Kohderyhmän tulkkauspalveluiden kehittäminen

Kolmas tutkimuskysymykseni oli: 3. Voisiko asiakkaiden, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, tulkkauspalveluja viittomakielen tulkkien mielestä kehittää? Tutkimuskysymyksen vastaus koostuu useasta tutkimuskysymykseen liittyvästä kyselylomakkeen kysymyksestä ja niiden vastauksista.

Viidenteen kysymykseen, ovatko viittomakielen tulkit saaneet etukäteistietoa asiakkaidensa mahdollisista viittomakielen ilmaisuun vaikuttavista liitännäisvammoista tai -sairauksista, vastasi yhteensä 51 viittomakielen tulkkia. 53 prosenttia tulkeista oli saanut ja 47 %:a (n=51) ei ollut saanut etukäteistietoa asiakkaidensa terveydentilasta. Kuudenteen kysymykseen, tulisiko viittomakieltentulkkien mielestä puolestaan asiakkaiden viittomakielen ilmaisuun vaikuttavista liitännäisvammoista tai -sairauksista saada etukäteistietoa, vastasi 53 tulkkia. 94 prosenttia vastanneista vastasi Kyllä ja noin kuusi prosenttia (N=53) Ei.

Vastaukseen kysyttiin perusteluita ja Ei-vastauksia perusteltiin asiakkaiden henkilökohtaisten asioiden kuulumattomuudella viittomakielen tulkeille sekä rekisterin ylläpidon hankaluudella. Asiakkaat haluttiin myös nähdä yksilöllisinä persoonina ja ottaa viittomakieleen ilmaisuun vaikuttava liitännäisvamma tai -sairaus haasteena. Yleisin perustelu etukäteistiedon tarpeellisuudesta puolestaan oli tiedon positiivinen vaikutus viittomakielen tulkin etukäteen valmistautumiseen. Noin 45 prosenttia (n=50) kysymykseen Kyllä vastanneista viittomakielen tulkeista oli maininnut vastauksessaan etukäteen valmistautumisen. Vastaajat kokivat (n=50) tärkeäksi, että voisivat etukäteen saadun tiedon avulla etsiä lisätietoa kyseisestä vammasta tai sairaudesta, ja siitä kuinka se voisi vaikuttaa asiakkaan viittomakielen ilmaisuun sekä mahdollisesti myös asiakkaan yleiseen käyttäytymiseen. Viittomakielen tulkit myös kokivat (n=50), että mikäli saisivat etukäteen tietoa asiakkaiden viittomakielen ilmaisuun vaikuttavista liitännäisvammoista tai -sairauksista, he pystyisivät henkisesti

asennoitumaan tulevaan tulkkaukseen paremmin. Tällöin asiakkaan mahdollinen liitännäisvamma tai -sairaus ei tulisi tulkkille yllätyksenä ja tulkki voisi valmistautua siihen, ettei välttämättä heti alkuun ymmärrä kaikkea mitä asiakas viitto.

Asiakkaan viittomakielen ilmaisuun vaikuttavista liitännäisvammoista tai -sairauksista saadun tiedon avulla, kyselyyni vastanneet viittomakielen tulkit (n=50) ajattelivat myös pystyvänsä mukauttamaan tulkkaustaan asiakkailleen sopivammaksi esimerkiksi viittomavalintojen ja tulkkauksen erityispiirteiden osalta. Myös etukäteistiedon positiivinen vaikutus asiakkaan viittomakielen ilmaisun ymmärtämiseen ja tulkkaustilanteen vuorovaikutukseen, koettiin yhdeksi syyksi miksi asiakkaiden terveydentilasta saatu etukäteistieto olisi hyödyllistä. Tulkkauksen mukauttamisen mainitsi 23 prosenttia (n=50) kysymykseen vastanneista tulkeista, kun taas positiivisesta vaikutuksesta asiakkaan viittomakielen ilmaisun ymmärtämiseen ja tulkkaustilanteen vuorovaikutukseen oli kirjoittanut vastauksessaan 19 %:a (n=50) tulkeista.

Aiemmissa kappaleissa mainittujen syiden lisäksi, kysymykseen vastanneet tulkit kokivat tiedon asiakkaiden vammoista tai sairauksista vaikuttavan tulkkauksen käytännölliseen järjestämiseen. Mikäli asiakkaan viittomakielen ilmaisuun vaikuttavista liitännäisvammoista tai -sairauksista tiedettäisiin etukäteen, voitaisiin asiakkaalle yrittää järjestää vielä suuremmalla syyllä häntä jo aiemmin tulkannut tulkki tai kyseiselle asiakasryhmälle tulkkauksia tehnyt, kokenut tulkki. Tällöin myös viittomakielen tulkki, joka kokisi etteivät hänen taitonsa riittäisi asiakkaan tulkkaukseen, voisi jättää ottamatta toimeksiannon vastaan. Myös tarvittaessa paritulkausta voitaisiin harkita.

Monet viittomakielen tulkit ajattelivat, että etukäteistiedoissa asiakkaiden viittomakielen ilmaisuun vaikuttavista liitännäisvammoista tai -sairauksista, täytyy ottaa myös huomioon asiakkaan yksityisyys ja tietosuojat. Tällöin ajateltiin, että voisi olla hyvä, mikäli asiakas saisi itse päättää, haluaisiko hän esimerkiksi asiakasprofiilinsa merkintää mahdollisista viittomakielen ilmaisuun vaikuttavista vammoista tai -sairauksista. Monet tulkit myös kokivat, ettei tulkin tarvitsisi tietää asiakkaiden tarkkoja diagnooseja, vaan kieleen ja vuorovaikutukseen liittyvät tiedot riittäisivät.

Seitsemänteen kyselylomakkeen kysymykseen, ovatko viittomakielen tulkit saaneet koulutusta tulkkauksesta asiakkaille, joilla olisi viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai –sairauksia, vastasi yhteensä 53 tulkkia. Vastanneista 83 %:a (N=53) ei ollut saanut koulutusta asiakasryhmälle tulkkauksesta ja puolestaan 17 prosenttia (N=53) oli. Yhdeksän viittomakielen tulkkia olivat saaneet koulutusta tulkkauksesta asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia. Kyseisiä koulutuksia olivat esimerkiksi kuurosokeusopinnot, joita oli neljällä vastanneista, sekä 22 opintopisteen asiakasryhmät-koulutus. Myös työpaikan sisällä saatu koulutus mainittiin. Koulutusta asiakasryhmälle tulkkauksesta oltiin saatu myös toisen koulutuksen tai tulkkikoulutuksen ulkopuolisista, esimerkiksi erikoispedagogiikan, opinnoista.

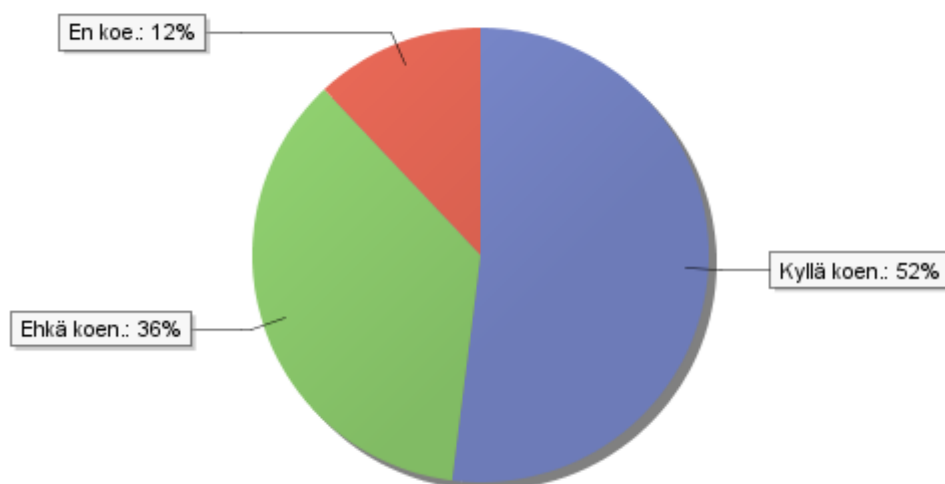
Kahdeksannessa kyselyn kysymyksessä puolestaan kysyin viittomakielen tulkeilta, tulisiko heidän mielestään viittomakielen tulkkien saada koulutusta tulkkauksesta asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia. Vastanneista 94 %:a vastasi Kyllä ja 6 prosenttia (n=52) Ei. Kysymykseen vastanneilta tulkeilta kysyttiin myös perusteluita heidän vastauksiinsa. Kymmenen viittomakielen tulkkia, jotka vastasivat kysymykseen kieltävästi, perustelivat vastaustaan esimerkiksi asiakkaiden liitännäisvammojen tai -sairauksien yksilöllisyydellä ja siitä johtuvan koulutuksen haastavuudella. Viittomakielen tulkit pohtivat myös kyseisen asiakasryhmän yleisyyttä tulkkauksissa ja ajattelivat, että koulutuksen kyseiselle asiakasryhmälle tulkkauksesta saa työn ja kokemuksen myötä. Vastauksissa myös mainittiin viittomakielentulkin koulutusohjelmaan kuuluvasta asiakasryhmiin tutustumisesta.

Viittomakielen tulkit, jotka vastasivat myönteisesti kysymykseen (n=42) viittomakielen tulkkien tulkkauksen koulutuksen tarpeellisuudesta asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, ajattelivat koulutuksen tukevan hyvin tulkin etukäteen valmistautumista kyseisen asiakasryhmän tulkkauksiin. Koulutuksen koettiin olevan hyödyllinen kyseisen asiakasryhmän suuren määrän vuoksi. Muutama vastaaja kirjoitti, että asiakkaalle tulkkauksen voi olla jopa pelottava tai epämiellyttävä kokemus, mikäli tulkilla ei ole mitään perustietoa asiakkaan vamma- tai sairausryhmästä sekä eri asiakasryhmille tulkkauksesta. Asiakkaan viittomakielen ilmaisuun vaikuttava vamma tai sairaus tuli monille tulkeille

usein myös yllätyksenä. Koulutuksen koettiin vaikuttavan asiakkaan oikeuksiin saada tilaukseensa osaava tulkki sekä juuri kyseiselle asiakkaalle sopivaa tulkkausta. Vastauksissa pohdittiin, kuka koulutuksesta vastaisi, resurssien riittävyttä ja löytyisikö tällä hetkellä viittomakielialalta tarpeeksi tutkimustietoa liitännäisvammoja tai -sairauksia omaaville asiakkaille tulkkauksesta ja heidän viittomakielen ilmaisustaan.

Kysymykseen vastanneet viittomakielen tulkit (n=42) olivat myös kirjoittaneet vastauksiinsa erilaisia vaihtoehtoja koulutuksen toteuttamisesta. Yleisin ehdotus oli järjestää koulutus, jossa jaettaisiin kielellisestä näkökulmasta tietoa asiakkaiden viittomakielen ilmaisuun vaikuttavista liitännäisvammoista tai -sairauksista sekä siitä kuinka ne voisivat vaikuttaa asiakkaiden ilmaisuun ja heille tulkkaukseen. Koulutuksen sisällöksi ehdotettiin esimerkiksi erilaisia asiantuntijoiden luentoja, keskusteluita kyseiselle asiakasryhmälle tulkkauksesta, ymmärtämisharjoituksia eri vamma- ja sairausryhmien edustajien viittomina sekä niistä saatua palautetta. Vastauksissa ehdotettiin myös, että oppilaitokset voisivat tarjota opiskelijoilleen mahdollisuuksia esimerkiksi erilaisten tapahtumien ja vierailujen kautta tutustua asiakkaisiin, joilla olisi viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia. Koulutuksen avulla oppilaat voisivat halutessaan syventää tietotasoaan tulkkauksesta kyseiselle asiakasryhmälle tulkkauksesta. Myös firmoissa tapahtuvien keskusteluiden ja tiedon jakamisen koettiin toimivan kouluttavana tekijänä tulkatessa asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia.

Kysyin kyselylomakkeeni 11. kysymyksessä viittomakielen tulkeilta, kokevatko he että olisivat voineet noudattaa viittomakielen tulkin ammattisäännöstöä tulkatessaan asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia. Kysymykseen vastasi yhteensä 50 viittomakielen tulkkia, joista 52 %:a (n=50) koki, että olivat voineet noudattaa viittomakielen tulkkien ammattisäännöstöä tulkatessaan kyseiselle asiakasryhmälle (kuvio 3).

KUVIO 3. Kokevatko viittomakielen tulkit, että ovat voineet noudattaa viittomakielen tulkkien ammattisäännöstöä tulkatessaan asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia (n=50)

Mikäli vastaaja vastasi kysymykseen ammattisäännöstön noudattamisesta Ehkä koen tai En koe, kysyin hänen vastaukseensa perusteluita. Molempien vastauksien perustelut sisälsivät samoja asioita, joten analysoin vastaukset yhdessä. Yleisesti ajateltiin, että ammattisäännöstön noudattamista tarkastellessa on ollut tärkeää kiinnittää huomiota hoidettavan asian ja tulkkauksilanteen sujumiseen. Tämän vuoksi ammattisäännöstöä oltiin sovellettu. Eniten ammattisäännöstöstä joustettiin tulkin roolin ja sen neutraaliuden suhteen. Monet kysymykseen vastanneet viittomakielen tulkit kirjoittivat, että heidän on täytynyt astua ulos tulkin roolistaan ja ajatella tulkkauksilannetta inhimillisestä näkökulmasta eli olla niin sanotusti ihminen ihmiselle. Tulkin roolista oltiin myös joustettu esimerkiksi selvittäessä asiakkaan viittomisen sisältöä tarkentavilla kysymyksillä.

Vastauksista nousi esille myös asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutuminen. Usein tulkkien on täytynyt hieman avustaa tai ohjata asiakastaan, jonka vuoksi kysymykseeni vastanneet tulkit kokivat että voisi olla hyvä, mikäli paikalla olisi esimerkiksi asiakkaan henkilökohtainen avustaja, ohjaaja tai kuntoutussihteri, joka ottaisi vastuulle asiakkaan avustamisen ja ohjauksen. Tällöin asiakkaan

itseäänmääräämisoikeus toteutuisi viittomakielen tulkin ammattisäännösten näkökulmasta paremmin. Viittomakielen tulkin ammattisäännöissä asiakkaan itseäänmääräämisoikeudesta mainitaan seuraavasti: 4. Tulkki kunnioittaa ja tukee asiakkaidensa itsenäisyyttä ja itseäänmääräämisoikeutta. Viittomakielen tulkit olivat usein myös joutuneet hieman avaamaan tulkkaustilanteen kuulevalle osapuolella asiakkaan viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia sekä tuoneet esille, etteivät välttämättä ymmärrä kaikkea mitä asiakas viittoi. Tällöin vastuuta tulkkaustilanteesta oltiin annettu myös tulkkaustilanteen kuulevalle osapuolelle.

Tulkkaustilanteiden etukäteisvalmistautumisen näkökulmasta kysymykseen vastanneet viittomakielen tulkit (n=44) olivat joutuneet joustamaan ammattisäännösten ehdottoman vaitiolovelvollisuuden suhteen. Kollektiivisen vaitiolovelvollisuuden avulla tulkit olivat voineet ottaa vastaan kollegoiltaan vinkkejä ja tukea tulkkaustilanteen etukäteen valmistautumisen ja tulkkauksen sujumuuden suhteen.

12. kysymykseen, ovatko kyselyyni vastanneet viittomakielen tulkit saaneet palautetta asiakkailta, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, tulkkauspalveluiden sujumuudesta heidän kohdallaan, vastasi yhteensä 51 tulkkia. 51 %:a ei ollut saanut palautetta asiakkaiden tulkkauspalveluiden sujumuutta ja 49 %:a (n=51) puolestaan oli saanut.

Kysyin viittomakielen tulkeilta, jotka olivat vastanneet kysymykseen myönteisesti, millaista palautetta he olivat asiakkaiden tulkkauspalveluiden sujumuudesta. Suurin osa palautteista oli ollut positiivisia ja liittyneet kyselyyn vastanneiden tulkkien henkilökohtaiseen tulkkaukseen tai tilanteen hallintaan. 64 prosenttia (n=25) Kyllä vastanneista tulkeista mainitsivat vastauksissaan positiivisen palautteen saamisen. Monille positiivista palautetta oli tullut niin kuulevalta kuin viittomakieliseltä asiakkaalta. Positiivista palautetta oltiin saatu esimerkiksi asiakkaan huomioon ottamisesta, sinnikkyudesta asiakkaan viittomakielen ilmaisun ymmärtämisen suhteen sekä rauhallisesta ja kärsivällisestä käytöksestä. Positiivinen palaute oli ilmennyt myös kyselyyn vastanneiden viittomakielen tulkkien lisäämisestä asiakkaan

tulkkirinkiin tai asiakkaan toiveena saada sama tulkki tulkkamaan hänelle myös tulevaisuudessa. Vastauksissa mainittiin myös asiakkaiden olleen ymmärtäväisiä tulkin mahdollisia ymmärtämisongelmia kohtaan ja ymmärtäneen viittomakielen ilmaisuun vaikuttavan liitännäisvamman tai -sairauden vaikutuksen tulkkauksen vuorovaikutukseen. Positiivisten palautteiden lisäksi kyselyni vastauksissa mainittiin, että osa asiakkaista oli kokenut, etteivät vastavalmistuneet tulkit olleet riittävän päteviä heidän tulkeikseen. Joskus asiakkaat olivat myös tuskastuneet, koska tulkki ei ollut ymmärtänyt heitä viittomakielen ilmaisuun vaikuttavien liitännäisvammojen tai -sairauksien vuoksi.

13. kysymykseen asiakkaiden tulkkauspalveluiden kehittämisestä vastasi yhteensä 52 viittomakielen tulkkia. 94 prosenttia heistä koki, että asiakkaiden joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, tulkkauspalveluita voisi kehittää, kun taas 6% (n=52) ajatteli, ettei palvelujen kehittäminen olisi mahdollista. Yleisin kehitysehdotus 49:n kehitysehdotuksen joukosta oli tulkkirinkien perustaminen kyseiselle asiakasryhmälle. Tulkkirinkien koettiin auttavan tulkkia tutustumaan asiakkaiden käsialoihin ja viittomistyyliihin sekä edistävän näin myös tulkkauksen laatua. 45 prosenttia (n=49) vastanneista mainitsi kehitysehdotuksissaan tulkkingin perustamisen. Ylipäätänsä samojen tulkkien jatkumo koettiin vastaajien keskuudessa tärkeäksi asiakkaiden kohdalla, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia.

Kyselyyni vastanneiden viittomakielen tulkkien avoimista vastauksista nousi esille kehitysehdotuksena myös asiakkaan viittomakieleen vaikuttavan liitännäisvamman tai -sairauden merkitseminen asiakkaan asiakasprofiiliin. Profiilissa voisi lukea asiakkaan suostumuksesta tietoa hänen terveydentilastaan, ja siitä kuinka se kannattaisi ottaa huomioon kyseisen asiakkaan viittomakielen tulkkauksessa. Etukäteistieto asiakkaan mahdollisista liitännäisvammoista tai -sairauksista lisäisi vastaajien mukaan viittomakielen tulkkauksen laadukkuutta ja vaikuttaisi tulkkien etukäteen valmistautumiseen. 14 prosenttia (n=49) vastaajista oli maininnut kehitysehdotukseksi asiakkaiden mahdollisista liitännäisvammoista tai -sairauksista tiedon lisäämisen asiakkaiden asiakasprofiileihin. Pari viittomakielen tulkkia ajatteli, että asiakkaita voisi tiedottaa enemmän siitä, että he voivat toivoa tulkkauksiinsa kokeneempaa tulkkia tai merkitä toiveensa halutessaan asiakasprofiilinsa.

Monet vastaajista pitivät tärkeänä tulkkien lisäkoulutusta ja asiakkaiden mahdollisista liitännäisvammoista tai -sairauksista tiedottamista. Viittomakielten tulkeista, joiden mielestä tulkkaukspalveluja voitaisiin kyseisen asiakasryhmän kohdalla kehittää, 20 % (n=49) mainitsi vastauksessaan tulkkien lisäkoulutuksen. Koulutuksen näkökulmasta kehitysehdotukseksi ehdotettiin esimerkiksi viittomakielentulkin koulutusohjelmaan lisättäviä erityispedagogiikan opintoja. Koulutuksessa voitaisiin kertoa viittomakielentulkkiensa asiakaskunnan moninaisuudesta, liitännäisvammoista ja -sairauksista sekä siitä kuinka ne voivat muuassakin vaikuttaa asiakkaan viittomakielen ilmaisuun. Myös koulutuksen käytännön harjoitteluiden lisääminen ja viittomakieliset ymmärtämisharjoitukset mainittiin kehitysehdotuksissa. Aiemmin analysoitu kyselylomakkeen kahdeksas kysymys, tulisiko viittomakielen tulkkien mielestä saada koulutusta tulkkauksesta asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, vastaa hyvin myös tämän kappaleen sisältöön.

Kohderyhmän tulkkaukspalveluiden kehityksen kannalta koettiin tärkeäksi myös eri tahojen välinen yhteistyö. Kyselyyni vastanneet viittomakielen tulkit kokivat (n=49), että yhteistyötä voisi lisätä kyseisen asiakasryhmän kohdalla eri ammattikuntien kuten viittomakielen tulkkien, puhevammaisten tulkkien, ohjaajien ja avustajien välillä. Tulkkauksilanteen vuorovaikutuksen varmistamiseksi, tulkkauksilanteessa voisi olla viittomakielen tulkin lisäksi läsnä myös esimerkiksi asiakkaan avustaja tai ohjaaja. Myös yhteistyötä asiakkaiden omaisten ja kuntouttavan tahon kanssa nostettiin esille.

Työelämän näkökulmasta kehitysehdotuksiksi mainittiin kollegoiden kanssa tiedon jakaminen ja keskustelu kohderyhmälle sopivista tulkkauksitavoista. Kyseiset ehdotukset voisi rinnastaa kollektiiviseen vaitiolovelvollisuuteen. Monet kyselyyn vastanneista viittomakielen tulkeista pohti myös, voisiko puhevammaisten tulkkien alan periaatteita kuten palkallista asiakkaaseen ja hänen kommunikointimuotoonsa tutustumista soveltaa myös viittomakielentulkkauksialalla. Vastauksissa myös mainittiin, että vaikka kyseisen asiakasryhmän tulkkaukset usein luokitellaan perustason tulkkauksiksi, voisi tulkkauksilanteisiin silti tarvita kaksi viittomakielen tulkkiä. Tällöin toinen parista olisi varmistamassa tulkkauksen paikkansa pitävyyttä. Muiden ehdotuksien lisäksi osa kyselyyn vastanneista viittomakielen tulkeista

mainitsi vastauksessaan asiakkaiden tiedottamisen tulkin käytöstä ja tutkimustyön kyseisestä asiakasryhmästä ja heille tulkkauksesta.

8 YHTEENVETO

Tulosten perusteella asiakkaat, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia ovat yksi melko yleinen viittomakielen tulkkien asiakasryhmä. Suurin osa vastaajista oli tulkannut kohderyhmälle. Tuloksien perusteella kyseisessä asiakasryhmässä on selvästi eniten edustettuina tietyt vamma- ja sairausryhmät. Vastauksista tuli kuitenkin myös ilmi, että asiakasryhmä koetaan vaihtelevaksi ja yksilölliseksi. Tulkatessaan asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, tulkit käyttivät sujuvoittaakseen tulkkaustilanneteen vuorovaikutusta esimerkiksi etukäteen valmistautumista, asiakkaaseen tutustumista, viestin sisällön varmistamista ja tulkkeen konkreettisuuden lisäämistä. Tuloksia tarkastelemalla myös selviää, että asiakkaiden tulkkauspalveluja haluttaisiin kehittää esimerkiksi koulutuksella ja etukäteistiedolla asiakkaan terveydentilasta. Myös eri tahojen välinen yhteistyö, tutkimustyö ja puhevammaisten tulkkausalan piirteiden hyödyntäminen, ajateltiin kehittävän tulkkauspalveluja asiakkaiden kohdalla, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia.

8. 1 Johtopäätökset ja tulokset kirjallisuuden näkökulmasta

Myös kirjallisuuden perusteella asiakkaat, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, voivat olla melko yleinen viittomakielen tulkkien asiakasryhmä. Tämä tulee esille johdannossani, jossa mainitaan että 30-50 %:lla kuulovammaisista lapsista on jokin liitännäisvamma kuulovamman lisäksi (Takala 2002, 25; Yli-pohja 2003, 64). Vamma- ja sairausryhmistä eniten edustettuina olivat kehitysvamma, CP-oireyhtymä ja reuma. Kyseisten ryhmien yleisyyttä tukee myös tietoperustassa mainittavat esiintymisen yleisyyteen viittaavat

prosenttiluvut ja määrät. Esimerkiksi kehitysvammaa sairastaa noin 40 000 suomalaista (Kehitysvammaliitto 2015a; Kaski, Manninen & Pihko 2009, 14–18).

Toisen tutkimuskysymyksen tuloksien pohjalta voi päätellä, että asiakkaiden viittomakielen ilmaisuun vaikuttavat liitännäisvammot tai -sairaudet vaikuttavat tulkkauksen vuorovaikutukseen muuttaen sitä haasteellisemmaksi. Vuorovaikutuksen sujuvoittamiseksi tulkit käyttävät erilaisia keinoja, kuten tulkkauksen konkreettisuuden lisäämistä, viestin sisällön varmistamista ja etukäteen valmistautumista. Etukäteen valmistautumisen hyödyllisyyttä tukee viittomakielen tulkkauksesta kertovan kappaleen sisältö, jossa mainitaan etukäteen valmistautumisen vaikuttavan positiivisesti tulkkauksen laatuun. Koska kohderyhmän liitännäisvammojen ja -sairauksien koetaan vaikuttavan tulkkauksen vuorovaikutukseen lisäämällä sen haasteellisuutta, voi myös päätellä, että viittomakielen tulkit kokevat epävarmuutta tulkatessaan kohderyhmälle. Kyseistä päätelmää tukee myös kolmannen tutkimuskysymyksen vastaus, jossa tulkit halusivat kehittää tulkkauspalveluita kyseisen asiakasryhmän kohdalla.

Kyselyyn vastanneet tulkit halusivat kehittää kohderyhmän tulkkauspalveluita. Kehitysehdotuksiksi esitettiin esimerkiksi koulutusta, asiakkaan terveyden tilasta saatavaa etukäteistietoa, tulkkirinkejä, yhteistyötä ja kollegoiden välistä tiedonjakoa. Koska asiakkaan terveydentilasta saatavan etukäteistieto vaikuttaa viittomakielen tulkin etukäteen valmistautumiseen, tukee saadun tiedon tarpeellisuutta myös aiemmin mainittu kirjallisuus etukäteen valmistautumisen hyödyllisyydestä. Koska kohderyhmän tulkkauspalveluita haluttaisiin kehittää, voisi päätellä että kyseiset kehityksenkohteet koetaan vajavaisiksi.

8.2 Tutkielman yleistettävyys ja luotettavuus

Koska opinnäytetyöni levittämiseen käytettiin julkista linkkiä, en voi tarkalleen tietää kenet kyselyni tavoitti. Mikäli tutkielmani toistettaisiin tulevaisuudessa, siihen voisivat vastata eri viittomakielen tulkit kuin tällä kertaa. Tällöin opinnäytetyöni reliiäbelius ei olisi määriteltävissä, sillä sen mittaustulokset eivät ole tarkalleen toistettavissa

(Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 231). Joulukuussa 2014 Suomessa on työskennellyt 448 viittomakielen tulkkia, jolloin kyselyni otos, 53 viittomakielen tulkkia, on melko hyvä saavutus. (Kela R. Pösö, henkilökohtainen tiedonanto 22.4.2015). Tällöin työni voisi ajatella antavan osviittaa viittomakielen tulkkien kokemuksista kentällä. Opinnäytetyöni tuloksia ei voi kuitenkaan yleistää, koska otokseni on vain pieni osa Suomessa työskentelevistä tulkeista. Työni otos vastasi myös hyvin tulkkausalan todellista tilannetta kentällä tulkkien työskentelyajan ja koulutustaustan osalta (L. Martikainen, henkilökohtainen tiedonanto 13.4.2015). Mielestäni on kuitenkin hyvä muistaa, että tutkielmassani on kyse viittomakielen tulkkien kokemuksista. Tällöin kyselyni vastaukset eivät ole yleistettävissä kaikkien viittomakielen tulkkien tai asiakkaiden, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia kohdalle.

Työni oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, mutta omasi myös määrällisen tutkimuksen piirteitä. Toteutin opinnäytetyöni sähköisellä kyselylomakkeella Internetissä. Koen kyselyn olleen sopiva tutkimusmenetelmä opinnäytetyöhöni, sillä sen avulla tavoitin enemmän vastaajia, kuin esimerkiksi haastattelemalla viittomakielen tulkkeja. Pohdin kuitenkin, että mikäli olisin kerännyt kyselyn avulla vain määrällisen datan ja toteuttanut opinnäytetyöni kokemusten keräämisen haastatteluilla, olisin voinut saada tuloksiini konkreettisemmin kokemuksia todellisista tulkkaustilanteista. Haastattelun avulla kyselylomakkeen kysymysten väärinymmärrykset olisivat myös jääneet pois ja vastaaja olisi voinut halutessaan kysyä tarkentavia kysymyksiä.

Kyselytutkimuksen epätarkat tai kysymyksen ohi menevät vastaukset ovat haasteellisia tutkielman analysoinnille. (Valli 2001, 102.) Kyselyni vastauksia analysoidessa kävi ilmi, että jotkut kyselyyni vastanneista viittomakielen tulkeista olivat mahdollisesti ymmärtäneet osan kyselylomakkeeni kysymyksistäni väärin. Tällöin osa vastauksista esimerkiksi koski mielestäni enemmän viittomakielen tulkin asiakkaita, joilla on viittomakielen ymmärtämiseen vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia. Koska keskityn työssäni viittomakielen ilmaisuun vaikuttaviin sairauksiin ja vammoihin, jouduin rajaamaan kyseiset vastaukset ulos työni tuloksista. Kyseiset väärinymmärretyt kysymysten vastaukset vaikuttavat negatiivisesti työni luotettavuuteen. Väärinymmärrettyjen kysymyksien vuoksi, tulee minun myös

tutkielman tekijänä pohtia, olisinko voinut muotoilla kyselylomakkeen kysymykset vieläkin selvemmin.

Vastaajat vastasivat sähköiseen Webropol-kyselyyn anonyymisti julkisen linkin kautta, jolloin kyselyn anonyymisyys toteutui. Kyselylomakkeessani ei myöskään kysytä kysymyksiä, joiden perusteella vastaajia voisi tunnistaa, eivätkä vastaukset sisältäneet vastaajiin yhdistettäviä tietoja. Mainitsin kyselylomakkeen saatekirjeessä, että kyselyn vastaukset ovat luottamuksellisia, minkä uskon lisänneen kyselyni luottamuksellisuutta.

8.3 Jatkotutkimusideat

Opinnäytetyöni aihetta ei ole tutkittu aiemmin juuri yhtään, minkä vuoksi kaiken jatkotutkimuksen luulisi olevan tervetullutta. Kuten kirjoitin työni johdannossa, tarkoitukseni oli alunperin toteuttaa tutkielmani haastattelemalla viittomakielen tulkkien asiakkaita, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia. Koska en kuitenkaan löytänyt työhöni vapaaehtoisia haastateltaviksi, toteutin tutkielmani viittomakielen tulkkien näkökulmasta. Tällöin myös työni alkuperäinen näkökulma olisi yhä käytettävissä. Tutkielman aihetta voisi myös lähteä lähestymään syvällisemmin esimerkiksi viittomakielen rakenteen näkökulmasta ja siitä, kuinka asiakkaiden liitännäisvammot ja -sairaudet vaikuttavat fonologisesti viittomakielen tuottamiseen. Tutkimusta voisi myös tehdä asiakkaista, joilla on viittomakielen ymmärtämiseen vaikuttavia vammoja tai -sairauksia.

Opinnäytetyön tekeminen oli mielestäni mielenkiintoinen kokemus, johon kuului myös vastoinkäymisiä. Kyseiset vastoinkäymiset verottivat työni aikataulua. Näin jälkikäteen pohdittuna, mielestäni on hyvä että kohderyhmää lähdettiin lähestymään laajemmasta kartoittavasta näkökulmasta, sillä kyseisellä tavalla tutkimusta voi myöhemmin helposti jatkaa yksityiskohtaisempiin aiheisiin. Myös kyselylomakkeen kysymyksien vastauksien analysointi oli varsin työlästä niiden suuren avoimien kysymyksien määrän vuoksi. Usein kysymystä analysoidessa tuli myös tarkkailla vastaajien vastauksia ja sitä, ovatko he käsittäneet kysymykseni varmasti oikein.

Uskon että tutkielmastani on hyötyä työelämälle, opiskelijoille ja viittomakielen tulkkien koulutustaholle. Työni aihetta ei ole tutkittu aiemmin ja halu aiheen tutkimiseen lähti henkilökohtaisesta mielenkiinnostani. Täten olisinkin tyytyväinen, mikäli työstäni olisi hyötyä viittomakielentulkkausalalle ja aihetta tutkittaisiin lisää.

LÄHTEET

- Aivoliitto 2015a. Aivoverenkiertohäiriö. Viitattu 2.3.2015.
[http://www.aivoliitto.fi/aivoverenkiertohairio_\(avh\)/perustietoa_avh_sta](http://www.aivoliitto.fi/aivoverenkiertohairio_(avh)/perustietoa_avh_sta)
- Aivoliitto 2015b. Kielellinen erityisvaikeus (SLI). Viitattu 14.3.2015.
http://www.aivoliitto.fi/kielellinen_erityisvaikeus_%28sli%29/kielellinen_erityisvaikeus
- Autismi- ja Aspergerliitto ry 2015a. Autismi. Viitattu 14.3.2015.
http://www.autismiliitto.fi/autismin_kirjo/autismi
- Autismi- ja Aspergerliitto ry 2015b. Autismin kirjo. Viitatti 25.4.2015
http://www.autismiliitto.fi/autismin_kirjo
- Cokely, Dennis 1992. Interpretation: A sociolinguistic model. Burtonsville: Linstok Press.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2014. Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus. Viitattu 3.11.2014.
<http://www.diak.fi/hakijalle/Hakeminen%20koulutuksiin/Koulutusohjelmat/viittomakielentulkin%20ko/Sivut/default.aspx>
- Duodecim 2007. Duodecimin selittävä suursanakirja. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Finlex 2015. Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista. Viitattu 28.4.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100133?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=tulkkauspalvelu%2A>
- Frishberg, Nancy 1990. Interpreting: An Introduction. Virginia: RID Publications.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2014b. Tulkki (AMK) – Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus. Viitattu 3.11.201. <http://www.humak.fi/opiskelu/opiskelu-humakissa/amk-tutkinnot-nuorille/viittomakielentulkki>
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2015a. Opiskelutulkki.fi. Tulkkaukseen valmistautuminen. Viitattu 27.4.2015.
<http://www.opiskelutulkki.fi/tulkille/tulkkaukseen-valmistautuminen>
- Huhtanen, Kristiina 2011. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät. Suomessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Finn Lectura.
- Kangas-Lumme, Jertta 2014. Alzheimerin tautia sairastavien viittomakielisten henkilöiden suoriutuminen objektien ja toimintojen nimeämistehtävissä. Käyttätymistieteiden laitos. Helsingin yliopisto. Pro-gradu-tutkielma.
- Kaski, Markus & Manninen, Anja & Pihko, Helena 2009. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.

- Kehitysvammaliitto 2015a. Kehitysvammaisuus. Viitattu 23.3.2015.
<http://www.kehitysvammaliitto.fi/suomeksi/tietoa-liitosta/kehitysvammaisuus/>
- Kehitysvammaliitto 2015b. Puhevammaisten tulkkaukspalvelu. Viitattu 28.4.2015.
<http://papunet.net/tietoa/puhevammaisten-tulkkaukspalvelu>
- Kela 2013a. Hankittavan palvelun kuvaus. Viitattu 28.4.2015. <http://www.kl-deaf.fi/File/f098c2ac-f97d-40db-9976-91faa5ee8c0e/Hankittavan-palvelun-kuvaus-kela.pdf>
- Kela 2013b. Kuulo-, kuulonäkö- ja puhevammaisten tulkkaukspalvelut. Viitattu 7.10.2014. <http://www.kela.fi/tulkkaukspalvelut>
- Kerola, Kyllikki & Kujapä, Sari & Timonen, Tero 2009. Autismin kirjo ja kuntoutus. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kuurojen Liitto 2014. Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö. Viitattu 28.10.2014.
<http://www.kl-deaf.fi/Page/2ce26ba2-bdec-4690-baef-0f6603bdcc95.aspx>
- Muistiliitto 2015. Muistisairaudet. Viitattu 23.3.2015. <http://www.muistiliitto.fi/fi/muisti-ja-muistisairaudet/muistihairiot-ja-sairaudet/muistisairaudet/>
- Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura. 9-34.
- Reuma sairaudet 2012. Viitattu 25.4.2015. <http://www.reumanhoito.fi/>
- Saar, Virpi & Yli-Pohja, Päivi 2005. 3.3 Monivammainen kuulovammainen lapsi. Teoksessa Eila Lonka & Anna-Maija Korpajaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Helsinki: Palmenia-kustannus. 102-116.
- Selin, Pirkko 2000. Hyvään käytäntöön. Viittomakielentulkkauksta parityönä Käpylän iltaoppikoulussa. Helsingin yliopisto. Kuurojen Liitto ry. Aikuiskouluttajan PD-ohjelma. Tutkimushanke.
- Suomen CP-liitto ry 2015. CP-vamma. Viitattu 2.3.2015. <http://www.cp-liitto.fi/vammaryhmat/cp-vamma>
- Suomen kirjoitustulkit ry 2015. Viitattu 25.4.2015.
<http://www.suomenkirjoitustulkit.net/kirjoitustulkkaus/>
- Suomen Parkinson-liitto 2015. Parkinsonin tauti. Viitattu 11.3.2015.
<http://www.parkinson.fi/sairausryhm%C3%A4t/parkinsonin-tauti>
- Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010. Viitattu 2.3.2015.
http://scripta.kotus.fi/www/verkojulkaisut/julk15/Viittomakielten_kielipoliittinen_ohjelma.pdf
- Suomen reumaliitto 2015. Reumataudit. Viitattu 1.3.2015.
<http://www.reumaliitto.fi/reuma-aapinen/reumataudit/>
- Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2014a. Ammatti. Viitattu 11.11.2014.
<http://www.tulkit.net/ammatti>
- Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2014b. Koulutus. Viitattu 3.11.2014.
<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit/koulutus>

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2014c. Sanasto. Viitattu 11.3.2015.

<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit/sanasto>

Takala, Marjatta 2002. Kuulovammaisuus. Teoksessa Marjatta Takala & Elina Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Helsinki: Finn Lectura. 25-42.

Tommola, Jorma 2006. Tulkkaus kognitiivisesta näkökulmasta. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Helsinki: Finn Lectura. 128-142.

Valli, Raine 2010. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 100-111.

Vilka, Hanna 2013. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Gummerus.

Webropol 2014. Viitattu 10.11.2014. <http://www.webropol.fi/>

Wilberg-Palo, Maarit & Seisola, Irja 2012. Kuurot ja huonokuuloiset lapset Suomessa. Teoksessa Johanna Kiili & Kirsi Pollari (toim.) Hei kato mua! Vuorovaikutus ja hyvinvointi kuurojen ja huonokuuloisten lasten elämässä. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto, 24-33.

LIITTEET

LIITE 1: Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö

Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2015).

Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö

Kuurojen Liitto ry – Kuulonhuoltoliitto ry – Suomen Kuurosokeat ry – Suomen Viittomakielen Tulkit ry

Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö

Tämä ammattisäännöstö sitoo kaikkia niitä tulkkeja, jotka on merkitty yllä mainittujen järjestöjen pitämään tulkkirekisteriin. Tämä ammattisäännöstö on hyväksytty tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän kokouksessa lokakuun 3. päivänä 1996 ja se on päivitetty 20.9.1999.

Ammattietiikka

1. Tulkki noudattaa ehdotonta vaitiolovelvollisuutta.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi.
4. Tulkki kunnioittaa ja tukee asiakkaidensa itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta.
5. Tulkki osoittaa solidaarisuutta ammattikuntaansa kohtaan.
6. Tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtäväänsä.
7. Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä moitteettomasti.
8. Tulkki on puolueeton eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työnsä laatuun.
9. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.
10. Jos tulkki toimii sellaisessa asiakastyössä, jossa asiakkaat ovat myös tulkkipalvelun käyttäjiä, hän toimii niin että ammattiroolit eivät sekoitu.

Ammattisäännöstön rikkominen

Mikäli tulkin todetaan toimineen tämän ammattisäännöstön vastaisesti, ryhtyy

(jatkuu)

Jatkuu

tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä tulkkirekisterin säännöissä määrättyihin toimenpiteisiin.

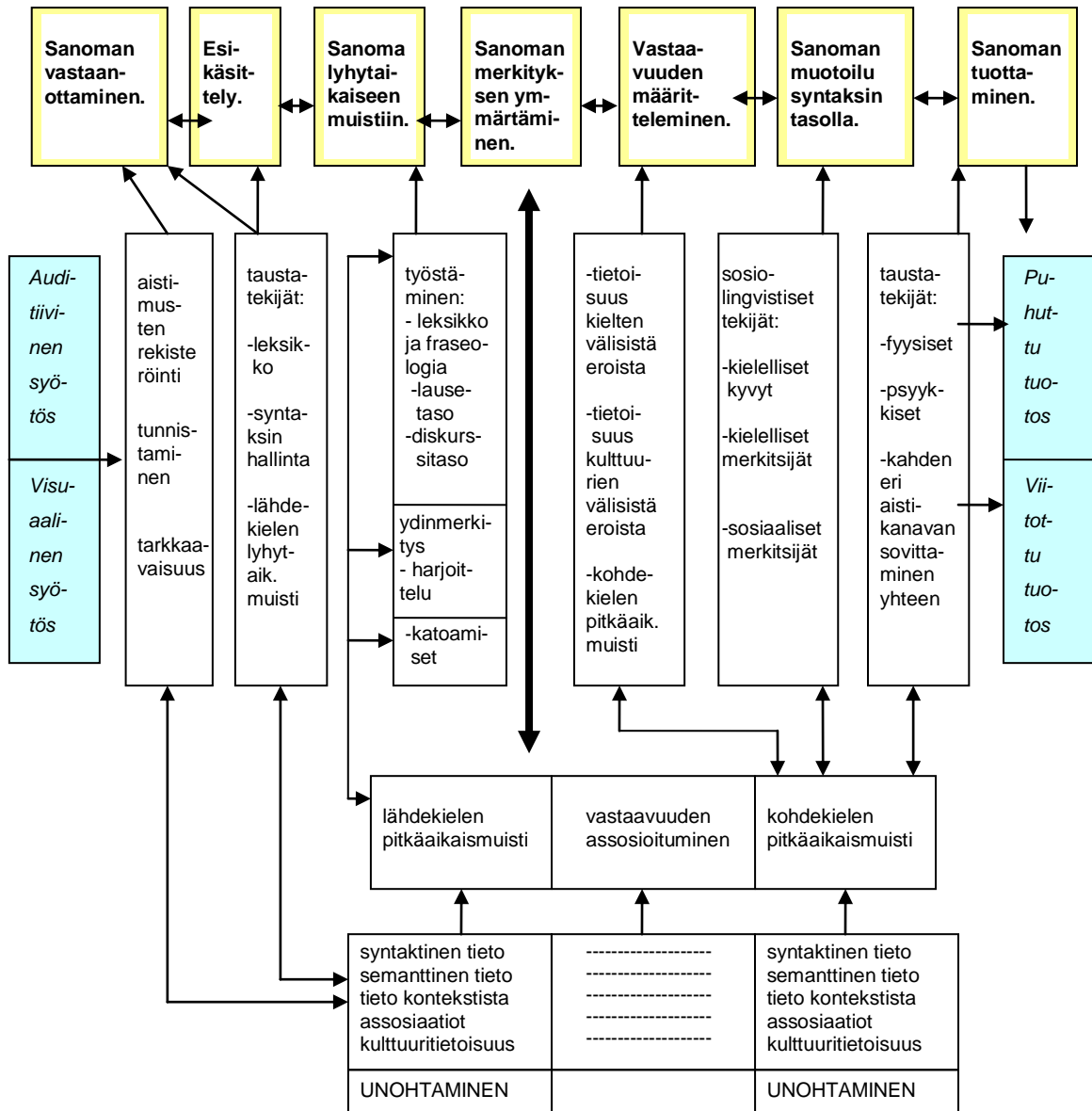
Työolosuhteet

Tulkkauksen laadun takaamiseksi tulkki varmistaa, että

- Kuuluvuus ja näkyvyys riittävät.
- Työolot ovat ergonomisesti tyydyttävät.
- Tulkkaukselle annetaan riittävästi taukoja.
- Tulkki tekee etukäteen suullisen tai kirjallisen työsopimuksen tilaajan kanssa sekä tarvittaessa sopii palkasta ja korvauksista työnantajan/palkanmaksajan kanssa.
- Tulkki selvittää etukäteen työajan pituuden.
- Tulkin aktiivinen tulkkaus aika on enintään kuusi tuntia päivässä.
- Tulkkauksesta aterioiden aikana, tauoilla ja varsinaisen tilaisuuden ulkopuolella sovitaan etukäteen.
- Samanaikaistulkkauksessa yli kahden tunnin toimeksiannossa tarvitaan kaksi tulkkia.

LIITE 2: Dennis Cokelyn tulkkauksen sosiolingvistinen prosessimalli

Dennis Cokelyn tulkkauksen sosiolingvistinen prosessimalli (Selin 2000, 7).

LIITE 3: Saatekirje

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn viittomakielen tulkin asiakkaista, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttava liitännäisvamma tai -sairaus!

Mikäli olette saaneet kyselyn saatekirjeen firmanne yleiseen sähköpostiosoitteeseen, toivoisin teidän levittävän kyselyä eteenpäin firmanne viittomakielen tulkeille. Kyselyssä käsitellään viittomakielen tulkkien kokemuksia tulkkauksesta asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttava liitännäisvamma tai –sairaus. Kysely on osa Hanna-Mari Itkosen opinnäytetyötä ja sen vastaukset ovat luottamuksellisia. Työn tilaajana toimii tulkkausalalan yritys TulkkausILONA Oy.

Luokittelen opinnäytetyössäni kyseiseen asiakasryhmään kuuluvaksi kaikki viittomakielen tulkin asiakkaat, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttava vamma tai sairaus. Haluaisin keskittyä opinnäytetyössäni erityisesti asiakasryhmiin, joita ei ole käsitelty aiemmissa tutkimissa. Täten toivoisin vastauksien keskittyvän muihin asiakasryhmiin, kuin kuurosokeisiin tai mielenterveyspotilaisiin. Mikäli olette jo vastanneet kyselyyn, teidän ei tarvitse vastata siihen uudestaan. Kyselyn vastausaika on 3.3.2015 saakka.

Tarvittaessa voitte ottaa yhteyttä minuun puhelimitse tai sähköpostitse.
Kiitos jo etukäteen kaikille kyselyyn vastanneille ja mukavaa kevään odotusta!

Linkki kyselyyn:

<https://www.webropolsurveys.com/S/8A9060B2358816A6.par>

Ystävällisin terveisin, Hanna-Mari Itkonen
Email: hanna-mari.itkonen@humak.edu

LIITE 4: Kyselylomake

Viittomakielen tulkkien kokemuksia tulkkauksista asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttava liitännäisvamma tai -sairaus.

1. Kuinka kauan olet työskennellyt viittomakielen tulkkina? *

- alle 2 vuotta
- 3-5 vuotta
- 6-10 vuotta
- 11-15 vuotta
- 16-20 vuotta
- 21-25 vuotta
- yli 25 vuotta

2. Valitse kaikki koulutuksesi. *

- Viittomakielentulkin koulutusohjelma
- Viittomakielen tulkkitoiminnan koulutusohjelma, Ylempi AMK
- Degree programme in Sign Language Interpreting, EUMASLI, Master's Degree
- Viittomakielenohjaajan tutkinto
- Puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto
- Muu, mikä?

3. Onko sinulla ollut asiakkaina henkilöitä, jolla olisi ollut viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia?

- Kyllä.
- Ehkä.
- Ei.

(jatkuu)

Jatkuu

4. Jos vastasit kysymykseen 3. Kyllä tai Ehkä, niin millaisia viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai –sairauksia asiakkaillasi on kuulovamman lisäksi ollut?

5. Oletko saanut etukäteen tietoa asiakkaidesi mahdollisista viittomakielen ilmaisuun vaikuttavista liitännäisvammoista- tai sairauksista?

Kyllä, mitä?

En.

6. Tulisiko mielestäsi asiakkaiden viittomakielen ilmaisuun vaikuttavista liitännäisvammoista tai –sairauksista saada etukäteistietoa? Perustele.

Kyllä.

Ei.

7. Oletko saanut koulutusta tulkkauksesta asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttava liitännäisvammoja tai –sairauksia?

Kyllä, mitä?

En.

(jatkuu)

Jatkuu

8. Tulisiko mielestäsi tulkkien saada koulutusta tulkkauksesta asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai –sairauksia? Perustele.

Mikäli sinulla ei ole ollut asiakkaita, joilla on ollut viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia, niin voit siirtyä kysymykseen 12.

Kyllä, mitä?

Ei.

9. Koetko, että asiakkaan viittomakielen ilmaisuun vaikuttavat liitännäisvammot tai –sairaudet olisivat vaikuttaneet tulkkauksitilanteen vuorovaikutukseen? Jos koet, miten?

Kyllä koen.

En koe.

10. Mikäli tulkkauksitilanteen vuorovaikutuksessa on ilmennyt ongelmia, tulkatessasi asiakkaalle, jolla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai liitännäissairauksia, millaisia tulkkauskeinoja olet käyttänyt tilanteen sujuvoittamiseksi?

(jatkuu)

Jatkuu

11. Koetko, että olet voinut noudattaa viittomakielen tulkkien ammattisäännöstöä tulkatessasi viittomakielen tulkin asiakkaille, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai -sairauksia? Jos et koe, miksi?

Kyllä koen.

Ehkä koen.

En koe.

12. Oletko saanut palautetta asiakkailta, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja– tai sairauksia, tulkkaukspalveluiden sujuvuudesta heidän kohdallaan? Jos olet, mitä?

Kyllä.

En.

13. Voisiko asiakkaiden, joilla on viittomakielen ilmaisuun vaikuttavia liitännäisvammoja tai –sairauksia, tulkkaukspalveluja mielestäsi kehittää?

Kyllä, miten?

Ei.